

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Špánková

**Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve
vztahu ke vzdělávání jejich prevence v rámci ČSOB**

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:
Prof. Ing. Zdeněk Častorál, DrSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERZITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2012 – 2014

DIPLOMA THESIS

Lenka Špánková

**Economical criminality and funding of terrorism in
relation to the system of education and prevention in
CSOB**

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Prof. Ing. Zdeněk Častorál, DrSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala v práci, řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 2. 2014

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Prof. Ing. Zdeňkovi Častorálovi, DrSc., vedoucímu mé diplomové práce, za trpělivost, cenné připomínky a čas, která mi věnoval při vypracování této práce.

Anotace

Cílem této diplomové práce je popis teoretických východisek zamezení ekonomické kriminality a financování terorismu s převážnou orientací na vzdělávání zaměstnanců při její prevenci. Popis konkrétních forem vzdělávání pracovníků ČSOB v rámci prevence ekonomické kriminality a financování terorismu včetně návrhů možných zlepšení tohoto vzdělávacího procesu.

Klíčová slova

Bankovníctví, ekonomická kriminalita, financování terorismu, finanční kriminalita, identifikace klienta, praní špinavých peněz, prevence ve vzdělávání, rizikový klient, školení zaměstnanců, terorismus.

Annotation

The goal of this diploma thesis is description of possible actions how to prevent economical criminality and funding of terrorism. The main concentration is put on the preventive education of employees. Characterization of specific kinds of education of CSOB employees within the prevention of economical criminality and financing of terrorism is an important part of this thesis. The work includes also proposals how to improve the company educational process.

Key words

Banking, client identification, economical criminality, education of employees, financial criminality, funding of terrorism, money laundering, prevention in education, risky clients, terrorism.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1.1 Vymezení základních pojmů.....	11
1.2 Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve vztahu k jejich prevenci v bankovníctví v historii	15
1.3 Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve vztahu k jejich prevenci v bankovníctví v současnosti	21
1.4 Teoretická východiska ekonomické kriminality a financování terorismu včetně popisů jejich projevů a řešení její prevence v rámci přípravy a vzdělávání pracovníků ve finančním sektoru.....	28
1.5 Charakteristika ekonomické kriminality a terorismu	32
1.6 Popis negativních dopadů ekonomické kriminality a terorismu	38
II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
2.1 Vstupní otázky	40
2.2 Definování cíle průzkumu přípravy pracovníků při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu	47
2.2.1 Vytvoření dotazníku (včetně jeho formy a otázek)	48
2.2.2 Základní údaje o výzkumu.....	49
2.2.3 Náhled dotazníku	49
2.2.4 Statistika respondentů (detail)	49
2.2.5 Zaměření dotazníku – základní sledované oblasti	50
2.2.6 Vyhodnocení dotazníků	50
2.3 Zpracování návrhů doporučení pro ČSOB v návaznosti na vyhodnocení dotazníků.....	69
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	74

ÚVOD

Dodržování norem, řád a pořádek ve společnosti nejsou samozřejmostí. Na jedné straně existuje svět norem a zákonů, na druhé straně potom svět odchylek od norem, svět deviací. Každá z již zaniklých i dosud existujících společností si pro ochranu svých norem vybudovala systém sociální kontroly, tedy způsobů, jimiž je zajišťován řád a stabilita společnosti. Takový systém zahrnuje širokou škálu sankcí, od jejich jemnějších forem až po sankce nejtvrďší.

V prostředí tradiční společnosti je míra sociální kontroly daleko vyšší než ve společnosti moderní. Napomáhá tomu styl života příslušníků tradiční společnosti. Lidé žijí v menších uzavřených skupinách, mezilidské kontakty jsou zde proto většinou bezprostřední. V takovém prostředí je deviace snadno odhalitelná. Vzhledem k minimálním zásahům státu do života soběstačných komunit bývá podoba sankce závislá na rozhodnutí příslušníků skupiny.

Moderní společnost je ve srovnání s tradiční společností s daleko vyšší mírou sociální mobility. Mocenský rámec je zde vytvářen moderním státem, který zároveň disponuje mechanismy sloužícími k uplatnění vlastní moci. Intervence státu do každodenního života občanů zde dosahuje vysoké intenzity. Komunity již, jedná-li se o závažné formy deviace, označované jako kriminalita, tedy takové, kdy chování porušuje normy trestního práva, ztrácejí možnost vlastního uplatnění sankcí. Toto zajišťuje, s různou mírou úspěšnosti, stát.

Současná postmoderní společnost se zásluhou vědeckotechnického pokroku vytváří jako celosvětově propojený celek. Pro tuto skutečnost se vžil pojem globalizace. Globalizaci je možné hodnotit z různého úhlu pohledu, nepřináší lidstvu pouze pozitiva: „*Nová situace globalizační fáze vývoje soudobé společnosti se vyznačuje tím, že se lidé ocitají jakoby v jednom světě, ve světě moderní, postmoderní, globální technické civilizace, mezi jejíž projevy patří také vyvolávání krizí, paradoxů a rozepří, bojů, válek, krutosti, násilí, teroru.*“¹

¹ MUCHA, Ivan., *Antropologický rozměr globalizace*, s. 117 – 118. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-748-5.

Možnosti osvojení si deviantního chování jsou v postmoderní společnosti pochopitelně daleko bohatší než ve společnosti tradiční a moderní. Napomáhá tomu existence složitě propletených společenských vztahů. Tato síť, obklopující dnes už celý svět, umožňuje do značné míry anonymní pohyb jak ve fyzickém slova smyslu, tak i pohyb ve virtuálním světě informací. Pokušení chovat se deviantním způsobem nebylo snad nikdy v historii vystaveno tolik příslušníků společnosti. Není se tedy možné podívat nad tím, že výskyt sociálně patologických jevů ve společnosti stále přetrvává. Mezi ně náleží i ekonomická kriminalita a terorismus.

Cílem této diplomové práce je popis teoretických východisek zamezení ekonomické kriminality a financování terorismu s převážnou orientací na bankovní instituce, oblast vzdělávání a prevence v řadách zaměstnanců Československé obchodní banky, a.s (dále již jen ČSOB), včetně návrhů možných zlepšení tohoto vzdělávacího procesu.

Pro ověření předpokladů a východisek v oblasti vzdělávání zaměstnanců bank, byla využita forma vlastního výzkumu formou dotazníku distribuovaného vybraným českým bankám. Zvláštní důraz byl pak v rámci tohoto výzkumu kladen na oblast vzdělávání a přípravu zaměstnanců ČSOB.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vymezení základních pojmů

Text zabývající se ekonomickou kriminalitou a financováním terorismu není možné úspěšně uchopit bez definování základních termínů, tedy objasnění toho, co je ekonomickou kriminalitou, terorismem a financováním terorismu.

Ekonomickou kriminalitu je možné kupříkladu definovat jako „...protiprávní jednání s cílem dosáhnout majetkový, finanční nebo jiný prospěch ke škodě ekonomického subjektu.“² Poškozeným ekonomickým subjektem může být podle této definice jak právnická, tak fyzická osoba, stejně tak to ovšem může být i stát. Útokům pachatelů ekonomické kriminality jsou ve vyšší míře pochopitelně vystaveny subjekty movité, disponující značnými prostředky.

Autoři učebnice nazvané *Úvod do hospodářské kriminality* dále řeší otázku vztahu mezi hospodářskou, ekonomickou a finanční kriminalitou. Dospívají k názoru, že termíny hospodářská a ekonomická kriminalita jsou synonyma, která se liší pouze místem užití: „*Pojem hospodářská kriminalita je užíván zejména v České republice, zatímco v zahraničních pramenech je typičtější pojem ekonomické kriminality.*“³ Finanční kriminalita je potom podle autorů publikace součástí hospodářské kriminality, i když se specifickou formou. „*Za hlavní specifikum finanční kriminality, které ji odlišuje od hospodářské kriminality považujeme to, že finanční kriminalita se dotýká specifické oblasti hospodářství, peněz (oběživa), včetně cenných papírů jako věci, kterou lze snadno zcizit a vzápětí snadno jako zcizenou uplatnit opět na trhu a dále, že pracuje zásadně s cizími prostředky.*“⁴ Autoři však připouštějí, že i názor, podle něhož finanční kriminalita není součástí hospodářské kriminality, nýbrž specifickou skupinou trestných činů, má své zastánce.

² ČASTORÁL, Z., *Základy moderního managementu*, s. 185. 1.vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-76-1.

³ CHMELÍK, J.; HÁJEK, P.; NEČAS, S., *Úvod do hospodářské kriminality*, s. 23. Plzeň: A. Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-13-x.

⁴ CHMELÍK, J.; HÁJEK, P.; NEČAS, S., s. 26. ref. 3

Dušan Ružič ve své publikaci *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice* zaujímá k otázce definování vztahu mezi hospodářskou, ekonomickou a finanční kriminalitou shodné stanovisko s autory výše jmenované učebnice. Navíc však ještě odlišuje trestněprávní, kriminalistické a kriminologické pojetí hospodářské kriminality a uvádí i rozdělení trestných činů k hospodářské kriminalitě náležejících. Jedná se o:

- 1) trestné činy proti státním financím;
- 2) trestné činy proti národnímu hospodářství;
- 3) trestné činy proti podniku;
- 4) trestné činy proti veřejnosti.⁵

Zdeněk Častorál ve své publikaci *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)* nabízí následující řešení vztahu mezi ekonomickou, hospodářskou a finanční kriminalitou: ekonomická kriminalita jako nejširší pojem zahrnuje hospodářskou kriminalitu (tu ovšem dále co do obsahu nespecifikuje) a finanční kriminalitu, pro niž je typické, že je páchaná na peněžním a kapitálovém trhu.⁶ Kromě hospodářské a finanční kriminality však podle tohoto autora spadá do ekonomické kriminality jako její specifická oblast také praní špinavých peněz, konkretizované jako legalizace nezákonných zisků. „*Jde se o transformaci příjmů z trestné činnosti na legální příjmy, zahlázení stop a přerušování toku peněz tak, aby bylo znemožněno jeho zpětné prověření nebo sledování.*”⁷

Užívání pojmu ekonomická kriminalita je tedy pouze jednou z možností, jak určité jevy označovat. Autoři upřednostňující toto označení vycházejí z doporučení Rady Evropy, které chápe pojem ekonomická kriminalita jako pojem zahrnující hospodářskou a finanční kriminalitu. „*Ekonomickou kriminalitu můžeme definovat jako pojem (mezinárodní) zahrnující protiprávní jednání s ekonomickými prvky, kterým je dosahován majetkový nebo jiný prospěch*

⁵ RUŽIČ, D., *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*, s. 10. 1.vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-099-7.

⁶ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 9. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-83-3.

⁷ ČASTORÁL, Z., *Management lidského faktoru*, s. 287. 1.vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2013. ISBN 978-80-7452-038-9.

*a které naplňuje skutkovou podstatu některého z trestných činů nebo skupin trestných činů.*⁸

Odborná literatura zabývající se problematikou terorismu uvádí desítky rozličných definic terorismu. Již v osmdesátých letech dvacátého století bylo shromážděno a analyzováno 109 navzájem odlišných definic terorismu.⁹ Na jejich základě byla vytvořena jedna definice, s níž úplně či alespoň částečně souhlasilo 81 % dotázaných odborníků: „*Terorismus je metoda vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných tajnými nebo polotajnými jednotlivci, skupinami či státními orgány z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž na rozdíl od atentátů nejsou přímé oběti násilí pravým terčem teroru. Okamžité lidské oběti násilných aktů jsou obvykle buď vybrány náhodně (příležitostné terče) z cílové veřejnosti, nebo záměrně (reprezentativní neboli symbolický terč) a slouží k předání zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy (organizací), (ohroženou) obětí a hlavním terčem, založené na násilí a šíření strachu, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom, zda jde o zastrašování, násilné donucování nebo šíření propagandy.*“¹⁰

Skutečnost, že se dosud nepodařilo najít jednu univerzální definici terorismu, je lehce odůvodnitelná. Terorismus je společenským jevem komplikovaným a obsáhlým, takže se jeho studiem zabývá řada vědních oborů. Každý z vědců nahlíží na terorismus pod specifickým úhlem pohledu daným jeho odborným zaměřením. Jiná fakta zdůrazní při studiu problematiky terorismu kupříkladu psycholog, jiná politolog. Navíc, přes veškerou snahu o objektivní přístup ke zkoumané problematice, se do pojetí terorismu mohou promítat vlastní ideologicky podmíněná stanoviska. Ani odborníci nežijí bez společenských vazeb. Pro jednoho z nich může být stejný akt jasným případem terorismu, pro druhého

⁸ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita a management*, s. 13. 1.vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2001. ISBN 978-80-7452-005-1.

⁹ SOULEIMANOV, E.; BELFER, M. A., *Terorismus: pokus o porozumění*, s. 32. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-038-4.

¹⁰ *Světový terorismus: encyklopedie : (od starověku až po útok na USA)*, s. 16. 1.vyd. Praha: Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4.

morálně ospravedlnitelným bojem za vyšší cíle. „Nadále tudíž platí mnohokrát vyzkoušené tvrzení „pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu.“¹¹

I přes své odlišnosti většina definic terorismu operuje se stejnými či velmi podobnými pojmy. Jedná se o zastrašování,¹² užití násilí, politický podtext akce a vynucování. Na rozdíl od organizovaného zločinu, který se také často uchyluje k násilným akcím, však není primárním cílem teroristů finanční zisk. Teroristé peníze vnímají jako prostředek, nikoli jako cíl.

Autor knihy *Logika terorismu* na základě mezioborového přístupu a komplexního rozboru charakteristik teroristických činů dospívá k definici terorismu, která je jak srozumitelná, tak prakticky použitelná: „*Jde o promyšlenou sérii násilných a zastrašujících činů, které míří proti nebojujícím obyvatelům a jsou naplánovány tak, aby psychologicky zapůsobily na mnohem větší počet osob, než jsou přímé oběti, a tak posloužily k dosažení konkrétního, skoro vždy politického cíle.*“¹³

Skutkovou podstatu trestného činu financování terorismu vymezuje ve své druhé části Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, přijatá 9. prosince 1999 na zasedání Valného shromáždění OSN. Trestný čin financování terorismu je spáchán, jestliže „...osoba jakýmikoliv prostředky, přímo nebo nepřímo, protiprávně a úmyslně poskytne nebo shromažďuje finanční prostředky se záměrem, aby byly použity, nebo s vědomím, že mají být použity, ať už plně nebo zčásti, za účelem uskutečnění:

(a) činu, který představuje trestný čin spadající do rozsahu jedné ze smluv uvedených v příloze¹⁴ a definovaný v takové smlouvě, nebo

(b) jakéhokoliv jiného činu, jehož provedením je zamýšleno způsobit smrt nebo vážné tělesné zranění civilní osobě nebo jakékoliv jiné osobě nehrající aktivní úlohu v nepřátelských akcích za situace ozbrojeného konfliktu, je-li účelem takového činu, ať už v důsledku jeho povahy nebo

¹¹ SOULEIMANOV, E.; BELFER, M. A., *Terorismus: pokus o porozumění*, s. 34. ref. 8

¹² Samotný termín *teror* je odvozeninou z latinského adjektiva *terrere*, do češtiny překládaného jako strašný nebo hrozný.

¹³ CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 19. 1.vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.

¹⁴ Příloha obsahuje názvy devíti takových dokumentů.

kontextu, zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby uskutečnila nebo se zdržela uskutečnění jakéhokoliv činu.“¹⁵

Podle zákona č. 253/2008 Sb. ze dne 5. června 2008 o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu je financováním terorismu:

„a) shromáždování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu, nebo

b) jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachatele blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění.“¹⁶

1.2 Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve vztahu k jejich prevenci v bankovníctví v historii

Ekonomická kriminalita velmi pravděpodobně vznikla společně s nastolením vzájemných ekonomických vztahů mezi lidmi. Lze tak usuzovat z toho, že popis různého protiprávního jednání s cílem dosáhnout prospěchu ke škodě jiného ekonomického subjektu je obsažen už v nejstarších literárních památkách lidstva. Také nejstarší prameny práva, právní obyčeje, označované

¹⁵ Sněmovní tisk 954/0 Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, [online]. [cit. 2013-10-27]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13957>

¹⁶ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 5. 1.vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-099-7.

někdy nepřesně jako nepsané právo, obsahují ustanovení týkající se činů, které bychom dnes zařadili do ekonomické kriminality.

Výrazným podnětem k rozšíření ekonomické kriminality bylo zavedení plnohodnotných peněz. „Kažení“ mince, jak je tento čin v dobových materiálech označován, spočíval v umenšení její vnitřní hodnoty při současném zachování její nominální hodnoty. Šlo zde tedy o to, že mince byla svým uživatelem zbavena za užití vhodného nástroje malé části své hmotnosti a znovu dána do oběhu. Prevencí „kažení“ mince se stala její ochrana, zavedení ochranného prvku, konkrétně tedy vroubkování jejího okraje.

Způsoby páchaní ekonomické kriminality se s nárůstem úlohy ekonomiky ve společnosti rozrůstaly. Mimo stále přítomnou padělatelskou činnost, prolínající se plynule ze středověku do novověku a do doby moderní, se jednalo například o množící se případy poškozování věřitelů, podvody a trestnou činnost páchanou pomocí padělaných listin a dokladů, podvody s cennými listinami a podobně.

Éra globalizace a zavedení informačních technologií přinesly mimo jiné kvalitativně odlišnou rychlost realizace ekonomických kroků a podnikatelských aktivit. Navazovat kontakty a obchodovat je dnes možné se zcela anonymními subjekty. Zavedení a masivní rozšíření bezhotovostního platebního styku bylo taktéž doprovázeno novými formami ekonomické kriminality. Škála forem páchané trestné činnosti tak byla dále obohacena o dosud neznámé formy. Reakcí na ně bylo přijetí různých dokumentů regionálního významu. Na půdě Rady Evropy tak byl 8. listopadu 1990 například přijat dokument nazvaný *Úmluva Rady Evropy č. 141 o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu*.¹⁷

Specifická situace nastala v různé míře v devadesátých letech v zemích s transformujícími se ekonomikami. Obtížím spojených s pácháním ekonomické kriminality se nevyhnula ani česká ekonomika. Prevence ekonomické kriminality zde, alespoň podle Častorálova mínění, zcela selhala: *„Koncepce společenského řízení prosazované v devadesátých letech kladly důraz na neregulovaný trh a na rychlou privatizaci. Podle zveřejňovaných údajů se ignoroval boj proti nelegálním*

¹⁷ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 401. ref.15

postupům při privatizaci. Byly zrušeny všechny stupně prokuratury a nově vzniklá organizace státních zastupitelství jen pomalu získávala zkušenosti.“¹⁸

S Častorálovým popisem situace v české ekonomice v devadesátých letech v zásadě souhlasí i autoři publikace *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. Za hlavní zdroj problémů považují nevytvoření právního prostředí „...s dostatečnými zárukami proti chování jednotlivých subjektů v rozporu s nezákladnějšími pravidly hospodářského styku.“¹⁹ Legislativa až opožděně reagovala na již nastolené nelegální praktiky. Za takto dané situace samozřejmě není možné hovořit o uplatnění nástrojů prevence proti ekonomické kriminalitě.

Důsledkem nedostatečné kontroly nad ekonomickým vývojem a absence prevence ekonomické kriminality byla mimo jiné ztráta důvěryhodnosti pro zahraniční investory, kterou se dařilo jen pozvolna obnovovat. „Česká ekonomika a především český kapitálový trh prošly řadou problémů. Jejich původ sahá až do let kupónové privatizace. Došlo k odlivu zahraničních portfoliových investic, ztrátě důvěry a diskreditaci českého kapitálového trhu. K přísnějšímu dozoru došlo až po silném tlaku veřejnosti...“²⁰

Ani financování terorismu není v žádném případě pouze problémem moderní doby. I v minulosti byli teroristé finančně, ovšem nejenom finančně, podporováni, a to z nejrůznějších zdrojů. Již z období starověku a středověku jsou známy výhody teroristického vedení boje, proto zde byl i zájem o jejich financování.

Financování terorismu je z hlediska možností získávání finančních prostředků širokou oblastí. Zahrnuje přinejmenším tyto základní možnosti:

- 1) financování ze strany států, vlád a jiných veřejných institucí;
- 2) financování národnostně, kulturně, politicky či nábožensky spřízněnými komunitami. Náleží sem podpora od emigrantských diaspor, politických stran, neziskových organizací a náboženských skupin;

¹⁸ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 21. ref. 6

¹⁹ ŠÁMAL, P. et al., *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*, s. 1. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7.

²⁰ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 9. ref. 6

3) samofinancování. To se může dít buď cestou legálních ekonomických aktivit, nebo zapojením do běžného či organizovaného zločinu. Teroristé tak mohou získávat peníze z legálních podniků, obchodní činnosti a investic, stejně tak se ovšem uchýlit k nelegální výrobě, obchodování s bílým masem, drogami a kradenými předměty, k loupežím, vydírání, praní špinavých peněz a podobně.

Ad 1)

Informace o financování terorismu ze strany států, vlád a jiných veřejných institucí pocházejí již ze středověku. Terorem páchaným na objednávku neblaze prosluli například asasínové, příslušníci extrémní šíitské sekty, kterých se obávali i jejich sunnitští souvěrci. Skutečný vzestup financování terorismu státem a vládami ovšem přineslo až dvacáté století. *„Financování teroristů vstoupilo do módy po I. a ještě více s koncem II. světové války, často podle jednoduchého principu, že „nepřítel mého nepřítele je mým přítelem“. V průběhu II. světové války dostávala chorvatská USTAŠA peníze od Mussoliniho a IRA od Hitlera...“*²¹

Praxe financování teroristických skupin státy a vládami pokračovala i během éry studené války. Obě supervelmoci podporovaly teroristické skupiny za účelem rozšíření svých sfér. Vedle Sovětského svazu a Spojených států amerických ovšem finančně i jinak podporovaly terorismus i jiné, méně významné státy. Po ukončení studené války objem podpor poskytovaných státy a vládami poklesl, úplně však nevymizel dodnes.

Terorismus je tedy činností podporovanou státy a vládami dlouhodobě, bez ohledu na aktuální geopolitickou situaci, což mu dovoluje vytvářet dlouhodobé plány své základní činnosti. A nejen to. *„Peníze nepotřebuje jen k plánování a provádění atentátů, nýbrž i pro získávání nových aktivistů, jejich výcvik, zajišťování volných bytů, pro cesty, nákup zbraní, výbušnin a dalších nástrojů i pro to, co je stejně tak důležité, a to pro udržení v „zaměstnaneckém*

²¹ CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 99. ref. 12

oměru“ celého toho neurčitého počtu ilegálních bojovníků, kteří nemají čas nebo příležitost vydělávat si na živobytí v běžném zaměstnání.“²²

Prevence financování terorismu ze strany států, vlád a jiných veřejných institucí byla vždy obtížná, neboť finanční prostředky přicházejí k teroristům ve formě subvencí a zakrytých plateb. A ač to zní na první dojem velmi nedůvěryhodně a rozporuplně, terorismus mohou nevědomky či omylem financovat i státy a vlády, proti nimž je namířena činnost jimi podporovaných skupin. Klasickým příkladem je financování korsické FLNC²³ nebo baskických teroristů z organizace ETA.²⁴ ETA například získala v letech 1993 – 2002 53,5 % svých ekonomických prostředků z veřejných subvencí.²⁵

Ad 2)

Financování národnostně, kulturně, politicky či nábožensky spřízněnými komunitami má podobně dlouhou historii jako financování terorismu státy a vládami. Teroristé z Irské republikánské armády například získávali podporu především z USA od bohatých příznivců s irským původem, kosovská UCK byla zase podporována příslušníky albánské diaspory.

Metodou podpory tohoto typu je poskytování individuálních nebo kolektivních dobrovolných darů. Je namístě podotknout, že se zde jedná o skutečně dobrovolné poskytování finančních částek, nikoli placení výpalného, ať už jde o výběr nejrůznějších „daní“ nebo mafiánská vydírání.

Prevence financování spřízněnými komunitami byla vždy obtížná, prakticky nemožná. Nejlépe je to zadokumentováno na příkladu Irské republikánské armády. Získávání finanční pomoci pro ni zajišťovala legální organizace nazvaná Pomoc Severnímu Irsku – Noraid.²⁶ *„Peníze přicházely z celých Spojených států, přičemž jejich vybírání probíhalo mnoha způsoby. Jedním z nich byl prodej publikací v irsko-amerických barech, jakým je například O'Neill's v Chicagu a Wednesday's v New Yorku, při tanečních zábavách*

²² CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 100. ref. 12

²³ Korsická národní osvobozenecá fronta (Front National de Libération de la Corse – FLNC).

²⁴ Baskicko a jeho svoboda (Euskadi Ta Askatuna – ETA).

²⁵ CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 100. ref. 12

²⁶ Irish Northern Aid.

a přehlídkách nebo na slunném pobřeží Cape Codu. Značná část finančních prostředků pocházela od irsko-amerických dělníků. Několik odborů dokonce posílalo na účty Noraid stálé týdenní platby. Příspěvky rovněž vybíraly známé irské osobnosti během svých cest po Státech.“²⁷

Ad 3)

Samofinancování teroristické činnosti je z více důvodů pro samotnou skupinu výhodné. Skupina, která je samofinancování schopná, se stává nezávislou na přízni vnějších subjektů. Její příjmy jsou snadněji předem odhadnutelné.

Prevence samofinancování teroristických skupin je odvislá od toho, zda se jedná o samofinancování legálními ekonomickými aktivitami, nebo samofinancování zapojením do kriminální činnosti.

Samofinancování legálními ekonomickými aktivitami je snadné v tržních ekonomikách. Teroristická organizace vytvoří vlastní podnikatelské subjekty, které vstoupí na trh. Může jít o pohostinská zařízení, investice do trhu realit, směnárny, podniky zaměřené na export a import.

Prevence samofinancování legálními ekonomickými aktivitami je nemožná, zvláště tehdy, jestliže vůdci teroristů disponují i manažerskými a podnikatelskými schopnostmi. Příkladem může být Jásir Arafat, kterému se jeho Organizaci pro osvobození Palestiny podařilo přetvořit do podoby naprosto soběstačné hospodářské organizace. *„OOP, fungující jako legitimní stát, měla příjmy převyšující hrubý národní produkt celé řady arabských zemí, například i Jordánska. Díky přílivu peněz dokázala OOP spravovat Gazu a západní břeh Jordánu efektivním způsobem.“²⁸*

Samofinancování zapojením do kriminální činnosti může mít celou řadu podob. Může se jednat o pašování, vymáhání peněz za „ochranu“, vydírání obchodníků a průmyslníků, obchodování s drogami, jednoduše všechny prostředky, jimiž získávají prostředky skupiny páchající ekonomickou kriminalitu.

²⁷ NAPOLEONI, L., *Teror s.r.o.: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí*, s. 82. 1.vyd. Praha: Metafora, 2007. ISBN 978-80-7359-107-6.

²⁸ NAPOLEONI, L., *Teror s.r.o.: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí*, s. 134. ref. 26

Prevence samofinancování teroristických skupin zapojením do kriminální činnosti dokumentů je možná na vnitrostátní i nadnárodní úrovni. Obecně je zde možno užít prostředky trestního práva, ty se však mohou ukázat jako nedostatečné. Na úrovni státu se s tímto problémem jako první snažila vypořádat Itálie, kde byl již v roce 1984 přijat zákon, podle něhož je možné stíhat prostředníky při únosech a zmrazit bankovní účty obětí a jejich rodin, aby bylo znemožněno zaplacení výkupného.²⁹ Na regionální úrovni může samofinancování teroristických skupin kriminální činností znesnadnit přijímání dokumentů podobného druhu, jako byla již výše uvedená Úmluva Rady Evropy č. 141 o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu.

1.3 Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve vztahu k jejich prevenci v bankovníctví v současnosti

Je možné široce diskutovat o otázce, kdy v oblasti prevence ekonomické kriminality a financování terorismu vlastně začíná současnost. Většina publikací a jejich autorů se shoduje v názoru, že oním hlavním předělem oddělující minulost od dnešní situace je 11. září 2001. Vlna teroristických útoků na Spojené státy z tohoto dne vyvolala reakci, která zásadním způsobem nejprve v USA, později i v jiných částech světa změnila situaci na tomto poli.

Po 11. září se ukázalo, že ekonomická kriminalita sice není nutně spojena s financováním terorismu, jí i teroristům ovšem společně vyhovuje liberalizace mezinárodních hospodářských a finančních trhů. Umožňuje jim totiž zapojit se do sítí nelegální ekonomiky, nikým nekontrolovaných. Vzrostla také míra využívání daňových rájů, zvláště těch, které se nacházejí v karibské oblasti.³⁰ Postup proti ekonomické kriminalitě tak může zasáhnout financování terorismu a naopak.

²⁹ NAPOLEONI, L., *Teror s.r.o.: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí*, s. 93. ref. 26

³⁰ PETROVIČ, P., *Encyklopedie daňových rájů a jejich využití*, s. 35. 1.vyd. Praha: Akont, 1998.

Prevence ekonomické kriminality a financování terorismu se v současnosti odehrává na úrovni:

- 1) mezinárodní;
- 2) regionální;
- 3) vnitrostátní.

Ad 1)

Zatímco univerzální mezinárodní smlouvy, která by zastřešovala všechny formy boje proti terorismu, se dosud nepodařilo dosáhnout,³¹ bylo dosaženo uzavření několika dílčích smluv, které umožňují zapojit se do spolupráce bez ohledu na geografickou příslušnost státu. Jednou z nich je Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu. Česká republika ji podepsala 6. září 2000, text této úmluvy však pro ni vstoupil v platnost až 26. ledna 2006.³²

Úmluva má celkem 28 článků. Opatření proti financování terorismu specifikují zejména články 8, 12 a 18.

První bod článku 8 zavazuje smluvní stranu přijmout „...v souladu se svými vnitrostátními právními principy příslušná opatření pro identifikaci, odhalování a zmrazení nebo zabavení jakýchkoliv finančních prostředků, použitých nebo vyčleněných za účelem spáchání trestných činů uvedených v článku 2...“³³ ³⁴ Ty mohou být následně zabaveny. Zabaveny mohou být rovněž výnosy pocházející z takových trestných činů. Další body článku 8 ponechávají na zvážení každé smluvní strany, zda uzavře s ostatními státy dohody „...o pravidelném nebo případ od případu stanoveném podílu na finančních prostředcích pocházejících z konfiskací...“³⁵ a zda vytvoří mechanismy, „...pomocí nichž budou finanční prostředky pocházející z konfiskací zmíněných v tomto článku využity pro odškodnění obětí trestných činů zmíněných v článku 2, odstavci 1, písmeno (a)

³¹ PIKNA, B., *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: oblast policejní a justiční spolupráce*, s. 387. 4., doprac., konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-686-0.

³² ČASTORÁL, Z., *Základy moderního managementu*, s. 193. ref. 2

³³ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 174. ref. 6

³⁴ K obsahu článku 2 viz kapitola 1.1 Vymezení základních pojmů.

³⁵ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 174. ref. 6

nebo (b), nebo jejich rodin.“³⁶ Závěrečný bod článku 8 chrání práva třetích stran jednajících v dobré víře.

Článek 12 zavazuje smluvní strany k nejvyšší míře pomoci při trestním vyšetřování nebo trestním řízení ve vztahu k trestným činům z článku 2. Konkrétně hovoří bod 2: „*Státy – smluvní strany nesmějí odmítnout žádost o vzájemnou právní pomoc z důvodu bankovního tajemství.*“³⁷ Podle bodu 4 může každá smluvní strana vzít v úvahu vytvoření mechanismů pro sdílení informací nebo důkazů.

Článek 18 ukládá smluvním stranám mimo jiné přijmout opatření na úrovni finančních institucí a ostatních profesí, které jsou zapojené do finančních transakcí. Od nich bude požadováno, *aby používaly nejúčinnějších dostupných opatření pro identifikaci svých obvyklých nebo příležitostných zákazníků a také zákazníků, v jejichž zájmu jsou otevřeny účty, a věnovaly zvláštní pozornost neobvyklým nebo podezřelým transakcím a hlásily transakce podezřelé z toho, že mají svůj původ v trestné činnosti.*“³⁸ Na úvaze smluvních stran je přijetí předpisů zakazujících otevření účtu neidentifikovaným nebo neidentifikovatelným držitelům nebo oprávněným, přijetí opatření pro ověřování právní existence, přijetí předpisů ukládajících povinnost oznamovat „...*všechny složité, neobvyklé rozsáhlé transakce a neobvyklé struktury transakcí, které nemají žádný zřejmý ekonomický nebo evidentně zákonný účel, aniž by se musely obávat převzetí trestněprávní nebo civilněprávní odpovědnosti za porušení jakéhokoliv omezení týkajícího se poskytnutí informací, jestliže svá podezření oznámí v dobré víře*“,³⁹ a požadavek uchovávat alespoň po dobu pěti let všechny nezbytné záznamy o transakcích.

Ad 2)

Pro evropské státy bez ohledu na jejich členství v EU mají největší význam úmluva Rady Evropy, konkrétně Úmluva Rady Evropy č. 198 o praní

³⁶ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 174. ref. 6

³⁷ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 176. ref. 6

³⁸ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 179. ref. 6

³⁹ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 179. ref. 6

špinavých peněz, pátrání, zabavení a konfiskaci příjmu plynoucích ze zločinu a o financování terorismu. Tento dokumentů byl přijat 16. května 2005.

Pro státy Evropské unie má z hlediska prevence financování terorismu největší význam Akční plán EU na boj proti terorismu. Ten byl přijat na mimořádném zasedání Evropské rady 21. září 2001. V roce 2004 bylo vydáno Prohlášení k boji proti terorismu s doplněnými strategickými cíli k posílení Akčního plánu. Mezi sedmi strategickými cíli se jako druhý objevil cíl v podobě omezení přístupu teroristů k finančním a ekonomickým zdrojům.⁴⁰ Strategie EU pro boj proti terorismu z roku 2005 obsahuje pod pilířem nazvaným Pronásledování tuto klíčovou prioritu: „Zastavit financování terorismu včetně prostřednictvím provádění schválených právních předpisů, práce na prevenci zneužívání neziskového sektoru a prostřednictvím přezkumu celkových výsledků Unie v této oblasti.“⁴¹

Ad 3)

V České republice je problematika boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu ošetřena zákonem č. 253/2008 Sb. ze dne 5. června 2008 o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Zákon má celkem 59 paragrafů, rozdělených do sedmi částí. Z hlediska prevence ekonomická kriminality a financování terorismu v bankovníctví jsou významné druhá, třetí a šestá část.

Část druhá obsahuje výčet základních povinností povinných osob. Podle paragrafu 7 má povinná osoba identifikovat účastníka obchodu v hodnotě převyšující částku 1 000 EUR, a to před jeho uskutečněním. Dále ukládá za povinnost identifikovat bez ohledu na limit každého účastníka obchodu, jde-li o:

„a) podezřelý obchod,

⁴⁰ PIKNA, B., *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: oblast policejní a justiční spolupráce*, s. 398.

⁴¹ PIKNA, B., *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: oblast policejní a justiční spolupráce*, s. 402. ref. 30

- b) vznik obchodního vztahu,
- c) uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu,
- d) uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově,
- e) uzavření smlouvy o životním pojištění, má-li klient právo jednostranně hradit další pojistné nad sjednaný rámec plateb jednorázového nebo běžně placeného pojistného,
- f) nákup nebo přijetí kulturních památek, předmětů kulturní hodnoty, použitého zboží nebo zboží bez dokladu o jeho nabytí ke zprostředkování jejich prodeje anebo přijímání věcí do zástavy, nebo
- g) výplatu zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.⁴²

Podle paragrafu 9 je povinná osoba před uskutečněním jednotlivého obchodu v hodnotě 15 000 EUR nebo vyšším a v dále specifikovaných případech provést ještě kontrolu klienta. „Kontrola klienta zahrnuje:

- a) získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu,
- b) zjišťování skutečného majitele, pokud klientem je právnická osoba,
- c) získání informací potřebných pro provádění průběžného sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů prováděných v průběhu daného vztahu za účelem zjištění, zda uskutečňované obchody jsou v souladu s tím, co povinná osoba ví o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu,
- d) přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků.⁴³

Paragraf 13 obsahuje výčet výjimek z povinnosti identifikace a kontroly klienta. Získané údaje má za povinnost uchovávat povinná osoba po dobu deseti let od ukončení obchodního vztahu s klientem.

Paragraf 18 se týká postupu při oznámení podezřelého obchodu. Povinná osoba oznamuje Ministerstvu financí ČR podezřelý obchod nejpozději do pěti

⁴² TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 9. ref. 15

⁴³ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 10. ref. 15

kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu. „V oznámení podezřelého obchodu uvede povinná osoba identifikační údaje toho, koho se oznámení týká, identifikační údaje všech dalších účastníků obchodu, které má v době podání oznámení k dispozici, informace o podstatných okolnostech obchodu a jakékoli další informace, které by mohly s podezřelým obchodem souviset a jsou významné pro jeho posouzení z hlediska opatření proti legalizaci vynosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.“⁴⁴

Podle paragrafu 20 je za určitých podmínek odloženo splnění příkazu klienta. „Pokud hrozí nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienta by mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu z trestné činnosti nebo prostředků určených k financování terorismu, povinná osoba může splnit příkaz klienta týkající se podezřelého obchodu nejdříve po uplynutí 24 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu ministerstvem. Majetek, jehož se příkaz klienta týká, vhodným způsobem zajistí proti manipulaci, která by byla v rozporu s účelem tohoto zákona. Na odklad splnění příkazu klienta upozorní povinná osoba ministerstvo v oznámení o podezřelém obchodě.“⁴⁵

Mezi další povinnosti povinných osob náleží zavedení systému vnitřních zásad proti legalizaci vynosů z trestné činnosti nebo financování terorismu. V paragrafu 21 je upřesněno, co má tento systém obsahovat:

- „a) podrobný demonstrativní výčet znaků podezřelých obchodů, které se mohou vyskytovat při činnosti konkrétní povinné osoby,
- b) způsob identifikace klienta, zahrnující opatření k rozpoznání politicky exponovaných osob a subjektů, vůči nimž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí,
- c) postupy pro provádění kontroly klienta a stanovování rozsahu kontroly klienta odpovídající riziku legalizace vynosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu,

⁴⁴ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci vynosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 17. ref. 15

⁴⁵ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci vynosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 18. ref. 15

- d) přiměřené a vhodné metody a postupy pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem,*
- e) postup pro zpřístupnění údajů uchovávaných podle části druhé hlavy II příslušným orgánům,*
- f) postup povinné osoby od zjištění podezřelého obchodu do okamžiku doručení oznámení ministerstvu tak, aby byla dodržena lhůta stanovená v § 18 odst. 1, jakož i pravidla pro zpracování podezřelého obchodu a určení osob, které podezřelý obchod vyhodnocují,*
- g) pravidla a postupy, kterými se při nabízení služeb nebo produktů povinné osoby řídí třetí osoby jednající jménem nebo na účet povinné osoby,*
- h) opatření, která vyloučí zmaření nebo podstatné ztižení zajištění výnosu z trestné činnosti bezodkladným splněním příkazu klienta,*
- i) technická a personální opatření, která zajistí provedení odkladu splnění příkazu klienta podle § 20, a ve stanovené lhůtě splnění povinností podle § 24,*
- j) v případech uvedených v § 25 odst. 4 popis doplňkových opatření k účinnému zvládnutí rizika legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.“⁴⁶*

Ve třetí části jsou stanoveny zásady činnosti Ministerstva financí a dalších orgánů státu proti legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu. Ministerstvo může podle paragrafu 30 vyžadovat informace nezbytné pro plnění povinností podle tohoto zákona od Policie České republiky, zpravodajských služeb a orgánů veřejné moci a získané informace zpracovávat.

Šestá část zákona stanovuje sankce za neplnění povinností při identifikaci a kontrole klienta, nesplnění informační povinnosti, nesplnění oznamovací povinnosti a nesplnění povinnosti odložit příkaz klienta a dalších povinností. Pokuta za nesplnění těchto povinností může dosáhnout výše

⁴⁶ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 19. ref. 15

až 5 000 000 Kč. Pokuta za nesplnění povinností k prevenci může dosáhnout výše až 5 000 000 Kč.⁴⁷

Zákon č. 253/2008 Sb. ještě doplňují různé vyhlášky a nařízení vlády. Za všechny je zde možné jmenovat kupříkladu Nařízení vlády č.210/2008 Sb. k provedení zvláštních opatření k boji proti terorismu, kterým se zakazuje poskytovat zboží a služby vyjmenovaným fyzickým osobám a organizovaným skupinám.⁴⁸

1.4 Teoretická východiska ekonomické kriminality a financování terorismu včetně popisů jejich projevů a řešení její prevence v rámci přípravy a vzdělávání pracovníků ve finančním sektoru

Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ukládá v paragrafu 23 povinným osobám realizovat školení zaměstnanců. Uvádí také jeho náplň a výčet náležitostí se školením spojených:

„(1) Povinná osoba zajistí nejméně jedenkrát v průběhu 12 kalendářních měsíců proškolení zaměstnanců, kteří se mohou při výkonu své pracovní činnosti setkat s podezřelými obchody, a proškolení všech zaměstnanců před zařazením na takováto pracovní místa.

(2) Školení podle odstavce 1 povinná osoba zajistí také pro osoby, které se na předmětu činnosti povinné osoby podílejí na základě jiné než pracovní smlouvy, pokud se tyto osoby mohou při výkonu své činnosti setkat s podezřelými obchody.

⁴⁷ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 35. ref. 15

⁴⁸ REZKOVÁ, M., *Zákon proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu: (zákon č. 253/2008 Sb.) : komentář s příklady a předpisy související : manuál pro podnikatele, zahraniční osoby, nepodnikatelské subjekty : podle stavu k 1.9.2008*, s. 186 – 187. 2.vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-733-1.

(3) Obsahem školení je zejména typologie a znaky podezřelých obchodů a postupy při zjištění podezřelého obchodu. Povinná osoba obsah školení průběžně doplňuje a aktualizuje.

(4) Povinná osoba vede evidenci o účasti a obsahu školení, a to nejméně po dobu 5 let od jejich konání.“⁴⁹

Projekty prevence ekonomické kriminality podobného druhu jsou potřebné z následujících důvodů:

- 1) ekonomická kriminalita představuje v současné době stále vyšší míru rizika;
- 2) podnikatelská sféra a veřejná správa mají narůstající zájem o tuto problematiku;
- 3) narůstá také zájem široké veřejnosti;
- 4) podnikatelská sféra chce snižovat míru rizika možných ztrát způsobených v důsledku ekonomické trestné činnosti;
- 5) společnost mění svůj tolerantní postoj vůči korupci a úplatkářství;
- 6) navzdory výše jmenovanému přetrvává nízká míra informovanosti o ekonomické kriminalitě, a to i v podnikatelské sféře;
- 7) malé a střední podniky nemají finanční prostředky na budování nákladných ochranných a detekčních systémů;
- 8) studenti přicházejí do praxe bez potřebné přípravy;
- 9) ekonomická kriminalita vykazuje vysokou míru společenské nebezpečnosti.⁵⁰

Cíle projektů prevence ekonomické kriminality jsou ve všeobecné rovině následující:

- 1) zvyšovat všeobecnou informovanost o ekonomické kriminalitě;
- 2) popularizovat problematiku ekonomické kriminality a zvýšit zájem o ni;
- 3) zvyšovat možnost preventivního působení cestou příkladů;

⁴⁹ TVRDÝ, J., *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*, s. 21. ref.15

⁵⁰ Volně podle ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita a management*, s. 175. ref. 7

- 4) zvyšovat znalosti pracovníků finančního sektoru uplatnitelné při procesu rozhodování a kontroly;
- 5) umění rozlišovat projevy skutkových podstat ekonomických trestných činů;
- 6) poskytování komplexního přehledu o jednotlivých druzích ekonomických trestných činů;
- 7) naučit se vyhodnocovat a reagovat na možná rizika.⁵¹

Přese všechnu snahu o zlepšení prevence v rámci přípravy a vzdělávání pracovníků ve finančním sektoru není ovšem možné opomíjet skutečnost, že způsobů přesunů financí v rámci ekonomické kriminality a financování terorismu je více. Za tímto účelem jsou využívány:

- 1) legální, kontrolovatelné lokální i mezinárodní finanční systémy;
- 2) legální, avšak zvenku nekontrolovatelné systémy;
- 3) ilegální přesuny.

Ad 1)

Přesun financí pomocí legálních, kontrolovatelných lokálních i mezinárodních finančních systémů se jeví být na první pohled pro pachatele ekonomické kriminality a teroristy riskantní. Ve skutečnosti tomu tak za užití některých postupů není. Vhodnou metodou je například rozdělení velkých objemů na menší částky, které uniknou pozornosti inspektorů a bezpečnostních analytiků. Jak ukazuje konkrétní příklad zákona č. 253/2008 Sb., základních povinnosti povinných osob se vztahují k operacím prováděnými s částkami od určité výše.

Teoreticky účinným prostředkem proti přesunu financí legálními kontrolovatelnými finančními systémy by mohlo být zjednodušení systému pro získání potřebných dat z bankovního sektoru. Praktickým problémem ovšem může být zpracovatelnost takto získaných dat. Je třeba zajistit technické vybavení i kvalifikované pracovní síly.

⁵¹ Volně podle ČASTORÁL, Z., *Základy moderního managementu*, s. 192. ref. 2

Ad 2)

Legální, avšak zvenku nekontrolovatelné systémy představují zejména neformální způsoby převodu peněz. Nejznámějším je systém hawala. „*Hawala je v podstatě metoda převodu peněz mezi odesilatelem a příjemcem s pomocí několika důvěryhodných prostředníků (hawaladar), což bývají osoby dobře integrované do světa obchodu. Takže hawaladar obdrží příkaz převést jistou sumu osobě, která sídlí v nějaké cizí nebo vzdálené zemi. Prostředník pak kontaktuje jiného hawaladara, bydlícího v zemi, kam chceme uskutečnit převod; jde o osobu, která udržuje důvěrný vztah s konečným příjemcem částky. Jakmile je kontakt navázán, prostředníci uzavřou dohodu, podle níž druhý hawaladar použije vlastní peníze k vyplacení dohodnuté sumy konečnému příjemci. Znamená to, že vlastně první hawaladar dluží druhému, jemuž se zaváže, že mu v určité lhůtě předá stejnou částku. Takto nejsou zachycena ani jména ani bankovní účty skutečného zasilatele a příjemce peněz.*“⁵²

K popisu systému hawala snad ani není třeba dodávat, že je klasickými prostředky uvedenými v zákoně nekontrolovatelný. Proniknout do tohoto systému by znamenalo disponovat osobami, které jsou ochotny s příslušnými orgány spolupracovat podáváním informací.

Ad 3)

Ilegální přesuny financí v rámci ekonomické kriminality a financování terorismu je možné činností státních orgánů komplikovat, nikdy však ne zcela zastavit. Kanály, které se podaří zpřetrhat, jsou rychle nahrazovány novými. Důkazem toho může být neúspěšná snaha zastavit distribuci nelegálních drog.

⁵² CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 102. ref. 12

1.5 Charakteristika ekonomické kriminality a terorismu

Ekonomickou kriminalitu je možné charakterizovat za pomoci několika základních typických znaků. Jedná se o:

- 1) způsob jejího páčání;
- 2) osobnost pachatele;
- 3) objektivní stránku;
- 4) subjektivní stránku;
- 5) škodlivost;
- 6) obtížnost při odhalování a dokazování;
- 7) anonymitu;
- 8) vysokou míru latence;
- 9) vzniklou škodu a prospěch.⁵³

Ad 1)

Pachatelé ekonomické kriminality zpravidla užívají ke své činnosti ekonomické nástroje. Může se zde jednat o bankovní a pojišťovací podvody, praní špinavých peněz, padělání a pozměňování peněz, ale také nedovolené podnikání, pletichy proti veřejné soutěži a veřejné dražbě a podobně.

Ad 2)

Pachatelem ekonomické kriminality se může teoreticky stát prakticky každý. Nejde o osoby pocházející z jedné společenské vrstvy, nevykazují ani jednu stejnou formu vztahu k napadenému ekonomickému subjektu. Může se jednat o podnikatele, management, zaměstnance i osoby mimo subjekt. Motiv přitom bývá stejný – osobní obohacení nebo získání jiného prospěchu hmotného či nehmotného charakteru.⁵⁴

⁵³ Volně podle RUŽIČ, D., *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*, s. 11. ref. 5

⁵⁴ ČASTORÁL, Z., *Základy moderního managementu*, s. 187. ref. 2

Ad 3)

U ekonomické kriminality je z objektivní stránky důležitým znakem podstaty trestného činu neoprávněnost počínání pachatele. Jednání, které je závadné, by při splnění zákonných podmínek mohlo být často hodnoceno jako bezzávadné, dokonce jako užitečné.⁵⁵

Ad 4)

Ze subjektivní stránky je třeba zdůraznit skutečnost, že český trestní zákoník vyžaduje u skutkových podstat hospodářských trestných činů prokázání úmyslného zavinění, v některých případech ještě prokázáním úmyslu opatřit sobě nebo jiné osobě výhodu či prospěch.

Ad 5)

Ekonomická kriminalita způsobuje velké škody nejen materiální a finanční, ale i sociální. Příkladem mohou být série vražd, na jejichž počátku stály klasické trestné činy spadající pod ekonomickou kriminalitu. Motivací k vraždám může být snaha zamést stopy, snaha zbavit se nepohodlných svědků, takzvaných bílých koní, a podobně.

Ad 6)

Obtížnost při odhalování a dokazování ekonomické kriminality je dána povahou páchaných činů. Ekonomická sféra je propletenecm složitě uspořádaných vztahů. Virtuální peníze mění své majitele stisknutím několika tlačítek klávesnice. Je potom nesmírně obtížné dopátrat se jejich pohybu.

⁵⁵ RUŽIČ, D., *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*, s. 12. ref. 5

Ad 7)

Anonymita ekonomické kriminality vyplývá ze skutečnosti, že mezi pachatelem a obětí zpravidla není přímý osobní kontakt. Ekonomickou kriminalitou mohou být postiženy nic netušící oběti, které se o způsobené škodě dozvídají až se značným časovým odstupem.

Ad 8)

Vysoká míra latence ekonomické kriminality může mít tyto důvody:

- 1) občané nedůvěřují v kompetentnost orgánů činných v trestním řízení;
- 2) občané nevěří, že dojde k postihu pachatelů ekonomické kriminality;
- 3) pachatelé ekonomické kriminality často zaujímají vysoké společenské postavení;
- 4) panuje neochota oznamovat podobné druhy jednání;
- 5) samy oběti si neuvědomují, že se staly oběťmi ekonomické kriminality;
- 6) osoby z hospodářské sféry nemají zájem na odhalování ekonomické kriminality;
- 7) kriminalistické metody používané k odhalování ekonomické kriminality jsou co do aplikace obtížné a omezené;
- 8) panuje neznalost speciálních kriminalistických metod a postupů;
- 9) o ekonomické kriminalitě jsou k dispozici jen omezené statistické údaje;
- 10) existuje falešná solidarita s pachateli ekonomické kriminality;
- 11) orgány činné v trestním řízení nejsou dostatečně specializovány.⁵⁶

Ad 9)

Vzniklou škodou se v případě ekonomické kriminality rozumí skutečná škoda i ušlý zisk. Prospěch dosažený činem se může podstatně lišit od škody,

⁵⁶ Volně podle ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita a management*, s. 36. ref. 7

jež jím byla způsobena.⁵⁷ Z tohoto důvodu je i zjišťování škody komplikované. „Při zjišťování škod se zpravidla neobejdeme bez znaleckého posudku či odborného vyjádření. Příznačné je to zejména v causách, kde jde o machinace s cennými papíry, jejich deriváty, atp. Neexistuje jednotný, zákonem předepsaný postup pro oceňování těchto instrumentů.“⁵⁸

Pomineme-li již v kapitole věnované vymezení základních pojmů zdůrazněnou charakteristiku teroristických akcí coby činů namířených proti civilistům a vyvolávajících více strach než reálné škody, je možné terorismus charakterizovat i z dalších, dílčích hledisek. Jedná se zde o:

- 1) samotné pachatele teroristické činnosti;
- 2) jejich ideologickou či náboženskou motivaci;
- 3) rozměr jimi páchané teroristické činnosti;
- 4) výběr prostředků a cílů.

Ad 1)

Pachatelé teroristické činnosti bývají zpravidla hromadnými sdělovacími prostředky vykreslováni jako psychicky vyšinutí, iracionálně jednající šílenci, rozpoznatelní na první pohled. V tomto jim napomáhají politikové, kteří teroristy odsuzují jako ztělesněné zlo, čímž sebe pasují do role obránců dobra. O to větší potom bývá překvapení těch, kteří se dozvědí, že do teroristických akcí byl zapojen jejich soused, s nímž se opakovaně navštěvovali a pořádali oslavy narozenin svých dětí.

Osoba zapojená do teroristické činnosti zpravidla není duševně nemocná nebo abnormální. Nevykazuje psychopatologické rysy a nelibuje si v užívání násilí.⁵⁹ Teroristé nejsou ani výjimeční co do hlediska majetku, sociálního zázemí nebo vzdělání. Jediná odlišnost, která byla během studia psychologického profilu teroristů zjištěna, byla silnější inklinace k výrazně černobílému vidění

⁵⁷ RUŽIČ, D., *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*, s. 13. ref. 5

⁵⁸ CHMELÍK, J.; HÁJEK, P.; NEČAS, S., *Úvod do hospodářské kriminality*, s. 29. ref. 3

⁵⁹ CORTE IBÁÑEZ, L. de la, *Logika terorismu*, s. 131. ref. 12

světa. Terorista sebe vnímá jako člověka usilujícího o dobro. To ho, alespoň v jeho očích, opravňuje k užití násilí vůči těm, kdo jsou původci zla.

V historii terorismu se sice vyskytly případy individuálně operujících teroristů, ty jsou však okrajové. Naprostá většina teroristů pracuje v kolektivu. Tím se upevňuje jejich vnímání světa, neboť se pohybují mezi stejně uvažujícími jedinci. Absolutní přijetí teroristické skupinové identity potom neumožňuje teroristické činnosti zanechat. Ta se stává jediným smyslem života.⁶⁰ Je přitom úplně jedno, zda taková osobnost zaujímá vůdčí pozici, nebo stojí na okraji společnosti. Maximilien Robespierre státní terorismus jakobínské diktatury ospravedlňoval následujícími slovy: „*Je třeba udusit vnitřní i vnější nepřátele Republiky, anebo s ní i zahynout. Hlavní maximou vaší politiky se musí v této situaci stát vedení lidu rozumem a potírání nepřátel terorem. Je-li silou lidové vlády v době míru ctnost, pak v revoluční době je to ctnost spjatá s terorem. Teror bez ctnosti je neblahá věc, ctnost bez teroru však je nemožná. Teror není nic jiného než pohotová, přísná a neoblomná spravedlnost.*“⁶¹

Ad 2)

Černobílé vidění světa může být podpořeno celou řadou ideologických či náboženských systémů, zvláště tehdy, pokud jsou z díla jejich tvůrců vyzdvihovány pouze některé momenty.

Teroristy často vyznávanými politickými ideologiemi byl anarchismus, marxismus a jeho pozdější odnož, neomarxismus, leninismus, maoismus, fašismus, nacismus a neonacismus, ale také nacionalismus, konzervatismus nebo environmentalismus. Z náboženských systémů není možné opomenout islám, některé teroristické skupiny ovšem obhajovaly své útoky vlastním výkladem křesťanství. Zvláště nevyzpytatelné jsou uzavřené, chiliasticky orientované náboženské sekty. K teroristické činnosti mohou náboženské skupiny inklinovat bez rozdílu věrouky.

⁶⁰ SOULEIMANOV, E.; BELFER, M. A., *Terorismus: pokus o porozumění*, s. 87. ref. 8

⁶¹ BONANATE, L., *Mezinárodní terorismus*, s. 10. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-45-0.

Ad 3)

Co do rozměru páchané teroristické činnosti je možné vést základní dělítko mezi terorismem vnitrostátním a mezinárodním.

Vnitrostátní teroristické akce mohou mít trojí cíl. První možností je jejich realizace s cílem posílit současný stát. V takovém případě se jedná o akt státního terorismu. Druhou možností je teroristická činnost s cílem přetvořit současný stát, neohrozit však jeho existenci. K této formě teroristické činnosti se uchylují ti teroristé, kteří požadují kupříkladu vytvoření autonomní správy. Třetí možností je teroristická činnost s cílem úplného zničení současného státního uspořádání a jeho nahrazení novým. Zde se jedná o teror revoluční, který v případě úspěchu vede ke zřízení zcela nového státu.

Mezinárodní terorismus má celou řadu podob, společná jim je existence cíle mimo stát, kde mají teroristé své zázemí. Jde tedy o teroristické činy, které postihují obyvatele jiného státu, než z jakého jsou pachatelé. Může se jednat o zahraniční působení malých skupinek teroristů, teroristické akce ovšem mohou být organizovány za užití celých armád. V takovém případě se jedná o mezinárodní státní terorismus.

Ad 4)

Výběr prostředků a cílů teroristů je dán jejich finančními možnostmi a organizačními schopnostmi. Jiná omezení prakticky neexistují. *„Dnešní teroristé mají k dispozici plné vybavení nejmodernějšími zbraněmi, od řízených střel země-vzduch až po chemické zbraně. K tradiční výzbroji patří výbušniny a minomety. V současnosti navíc existuje reálné nebezpečí, že se jim dostanou do ruky jaderné zbraně. Především však každá teroristická skupina potřebuje nějakou organizační strukturu, aby byla vůbec schopná účinně provádět své záměry. Členové skupiny musejí plánovat, zda nastražit bombu, unést letadlo, vzít rukojmí, či zavraždit významnou osobnost, nebo zda uvedené techniky vhodně zkombinovat. Ať už chtějí*

*dělat cokoliv, musí nejprve zajistit peněžní prostředky na financování své činnosti.“*⁶²

Ze široké škály prostředků užívaných teroristy je třeba uvést zejména bombové útoky, útoky proti konkrétním či náhodným osobám, útoky proti symbolickým cílům, u nichž se kalkuluje s výrazným psychologickým dopadem, útoky proti strategicky významným cílům, kde naopak psychologický efekt nehraje nejdůležitější roli, únosy lidí a únosy dopravních prostředků.

1.6 Popis negativních dopadů ekonomické kriminality a terorismu

Mezi závažné negativní dopady ekonomické kriminality je možné zařadit tyto důsledky:

- 1) ohrožení volných trhů v rámci regionů i v rámci EU;
- 2) ohrožení ekonomického rozvoje;
- 3) snižování množství hotových peněz v ekonomice;
- 4) ovlivní směnné kurzy různých měn;
- 5) narušení platební schopnosti dlužníků;
- 6) ohrožení stability finančních trhů.⁶³

Ekonomická kriminalita dopadá v různé míře na:

- 1) právnické osoby v ekonomice;
- 2) stát;
- 3) občany jako vkladatele nebo klienty;
- 4) občany jako zaměstnance napadených nebo tunelovaných subjektů;
- 5) občany jako daňové poplatníky, na které důsledky ekonomické kriminality také dopadnou.⁶⁴

⁶² *Světový terorismus: encyklopedie : (od starověku až po útok na USA)*, s. 240. 1.vyd. Praha: Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4.

⁶³ Volně podle ČASTORÁL, Z., *Management lidského faktoru*, s. 289. ref. 12

⁶⁴ ČASTORÁL, Z., *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*, s. 57. ref. 6

Zdaleka nejzávažnější je ovšem skutečnost, že ekonomická kriminalita, její samotná přítomnost, v ideálním případě absence, je oprávněně vnímána jako indikátor kvality státu. Pokud se ji nedaří eliminovat či dokonce narůstá, vyvolává to nežádoucí vedlejší efekty: „*Hospodářská kriminalita snižuje důvěru lidí v hospodářství jako takové a v zákonnost vyžadovanou společností.*“⁶⁵

Terorismus dnes představuje jeden z nejzávažnějších a nejpálčivějších globálních problémů lidstva. Škody vzniklé teroristickou činností není možné pojímat pouze z ekonomického hlediska. Jak bylo již výše uvedeno, výběr cílů teroristických útoků není prováděn s úmyslem docílit co největších finančně vyjádřitelných škod. Teroristé zpravidla útočí na z ekonomického hlediska nehodnotné cíle. Jedná se zde proto především o závažné negativní dopady na oběti teroristických činů, jejich psychickou újmu, která je finančně nevyjádřitelná. Následky teroristických činů ovšem postihují i příbuzné oběti a okruh jejich známých.

Teroristické útoky mohou destabilizovat zemi. Civilní obyvatelstvo v případě, že jeho politické vedení není schopno teroristickým útokům zabránit, může ztrácet vůli nadále podporovat své představitele či politický systém, v němž žije. Teroristické útoky však mohou mít i naprosto opačný efekt, obyvatelstvo vystavené teroristickým útokům se naopak semkne kolem svých vůdců a projeví vůli terorismu vzdorovat.

⁶⁵ RUŽIČ, D., *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*, s. 13. ref. 5

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Vstupní otázky

Ještě než se stávající diplomová práce pomyslně překloupí ze své teoretické části do části praktické, bylo by vhodné začlenit stručné shrnutí vybraných otázek z předmětné problematiky předkládané diplomové práce, tj. závěrečné práce se zaměřením na ekonomickou kriminalitu a financování terorismu. Toto shrnutí poslouží rovněž jako teoretická základna pro samotnou praktickou část práce, jež si jako předmět svého zájmu vymezila otázku současné preventivně osvětové činnosti v bankovníctví proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu. Praktická část je současně též snahou o dotvoření uceleného obrazu o pojmech ekonomická kriminalita a financování terorismu. Dále o příčinách ekonomické kriminality a financování terorismu, jejich vývoji, příčinách a možném členění v kontextu ochrany společnosti prostřednictvím vzdělávání a praktické přípravy zaměstnanců českých bank, se zřetelem na možné riziko financování těchto aktivit právě jejich prostřednictvím.

„Prevence chrání naše zdraví před zásahy lékařů“, prohlásil jednou známý český přírodovědec, básník a aforista Milan Kenda. Preventivní opatření by měla v ideálním případě představovat vzájemně propojený a dobře fungující systém, podniknuté preventivní kroky by měly jeden z druhého plynule vycházet a tím na sebe zároveň navazovat. Navíc odnepaměti platí staré známé tvrzení, že prevence je vždy snazší a méně finančně náročná – než následné odstraňování důsledků. Avšak pravdou, jež se ne vždy sděluje s patřičnou dávkou lehkosti, je, že se jedná pouze o jistý nástin ideální podoby prevence, praxe však bohužel dosti často odhaluje navýsost obtížnou proveditelnost. Slova Milana Kendy by se možná mohla jevit jako vytržená z kontextu předkládané diplomové práce, opak je však pravdou. Není vždy podstatné, zda-li je řeč o zdraví člověka, nebo v případě stávající diplomové práce o celkovém zdraví bankovního systému. Jedno totiž mají docela jistě společné, stejně tak jako člověk, tak i bankovní systém musí být podrobně obeznámen s možnými riziky a musí s nimi umět zároveň i „pracovat“.

To si pochopitelně žádá jistou schopnost umět případná rizika pojmenovat a identifikovat. Ruku v ruce s těmito nezbytnými kroky následně kráčí schopnost přesně vymežit a pojmenovat rizikové faktory. V neposlední řadě je stejně tak zásadní určit míru jejich závažnosti a jejich případný vliv jak v blízké, tak také ve vzdálené budoucnosti. Teprve až důkladné rozeznání těchto rizik a rizikových faktorů umožňuje jasně formulovat rozhodnutí, jež ve svém důsledku povedou k žádoucímu snížení rizik.

Současný stav českého bankovního sektoru vyznívá pro Českou republiku velmi kladně. Česká národní banka (dále již jen ČNB) o něm hovoří jako o stabilním a ziskovém, čímž zároveň potvrzuje, že úspěšně pečuje o jeho zdraví a je tak lidově řečeno jeho dobrým lékařem - preventistou. Celá řada realizovaných výzkumů opakovaně potvrzuje, že se tuzemským bankám dlouhodobě velmi úspěšně daří zvládat náročné evropské prověrky, které velmi podrobně zjišťují, jaké je zdraví nejen českého bankovního sektoru. V roce 2014 se této evropské prověrky dočkají hned tři největší české banky, jmenovitě pak Československá obchodní banka (dále již jen ČSOB) spolu s Českou spořitelnou (dále již jen ČS) a Komerční bankou (dále již jen KB). Evropská unie pochopitelně nevěnuje svou vnímavou pozornost jen zdravotnímu stavu českých bank, nýbrž i všem hlavním unijním bankám. Cílem této důsledné kontroly je mimo jiné stanovit, do jaké míry jsou unijní banky schopny odolávat eventuálnímu návratu ekonomické krize. Stěžejním předmětem evropského šetření je rovněž zmapovat, která by si unijní banky dovedly poradit v případě výrazného zhoršení ekonomické situace. O zdravotní stav tuzemských bank se pochopitelně kromě samotné Evropské unie intenzivně zajímá i Ministerstvo financí, jež rovněž přichází s optimisticky vyhlížejícími závěry. Český finanční sektor, zejména je pak řeč o českých bankách, se totiž i v ne příliš lehkých časech ukazuje v relativně velmi dobré zdravotní kondici.

Tato dobrá kondice bank v oblasti prevence ekonomické kriminality a financování terorismu je kromě jiného dána i kvalitou vzdělávání a praktické přípravy zaměstnanců těchto bank. Stejně jako v ostatních oblastech lidského života je i zajišťování zdraví spojeného s ekonomickou kriminalitou a terorismem

velmi křehké a ne vždy se tyto živé organismy skutečně obejdou bez zásahů „lékařů“. Někdy i po vnější intervenci stále přetrvává nepříjemný „bolehlav“. Zkrátka a dobře i zdraví bank může čas od času selhat. Někdy je to rovněž dáno ne zrovna šťastnou rukou při volbě přiměřených nástrojů či naopak neuváženým kopírováním nevhodných nástrojů. Jejich zdraví stejně tak podlamuje dlouhodobě trvající a neinformované vměšování se do dosti choulostivých a životodárných mechanismů tržního prostředí.

O zmapování základních ukazatelů finančního zdraví se postaral Mezinárodní měnový fond (dále již jen FSIs IMF). Sestavení předmětných ukazatelů předcházela snaha umožnit mezinárodní srovnání a subvenci makrobezpečnostních analýz finančního trhu. Uvedené ukazatele se zřetelem na mezinárodní standardy sestávají ze dvou dílčích částí, řeč je zejména o takzvané základní („Core Principles“) sadě, k níž náleží základní ukazatele za bankovní sektor, pro zúčastněné země je tato základní sada obligatorní.⁶⁶ Základní sada, přesněji „*Základní principy efektivního bankovního dohledu*“, byla vydána roku 1997 Basilejským výborem pro bankovní dohled. Bankovním dohledem, tj. supervizí, se přitom rozumí: „... kontrola dodržování těchto pravidel a následné uplatňování sankcí, s cílem upravit peněžní a tržní disciplínu a zvyšovat kvalitu řízení finančních procesů a rizik z nich vyplývajících.“⁶⁷ Zmiňovanými pravidly se myslí příslušné zákony, nařízení, opatření, vyhlášky a další. Vedle základní sady se dané ukazatele navíc skládají z takzvané nepovinné (non-score) sady, jejíž nedílnou součástí jsou rovněž vybrané ukazatele charakterizující ostatní finanční a nefinanční instituce, domácnosti, likviditu trhů a trh s nemovitostmi. ČNB se rovněž do projektu FSIs IMF aktivně zapojila, což ji zavazuje k tomu, aby pravidelně poskytovala jak povinné, tak také nepovinné údaje.⁶⁸

⁶⁶ POSPÍŠIL, R., V. HOBZA, Z. PUCHINGER, Z. Finance a bankovníctví, s. 29. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1297-7.

⁶⁷ NEHYBOVÁ, M. *Regulace a dohled nad bankami*, s. 6. Brno: Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, 1999. ISBN 80-902645-6-7.

⁶⁸ ČNB. *Základní ukazatele finančního zdraví podle Mezinárodního měnového fondu (FSIs IMF)*. [online]. [cit.2013-12-20]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_zdravi/

Poslání ČNB při dohledu nad finančním trhem České republiky si samozřejmě žádá jasné stanovení mise a vize. Mise a vize představují termíny převzaté z oblasti strategického plánování. Interní dokument ČNB popisuje jak poslání, tak také hlavní cíle. Z náplně vize a mise ČNB, stejně tak jako i jakákoliv jiná instituce či firma, vychází v případě, uchyluje-li se k jakémukoliv rozhodování. Zároveň se jí tak daří konstantně udržovat stanovený směr. Jak s náplní mise, tak také s vizí by měl být seznámen každý jednotlivý zaměstnanec, neboť právě tímto způsobem je možné u zaměstnance posilovat kýženou motivaci, což bezesporu formuje pocit spoluodpovědnosti. Vizi ČNB lze definovat následovně: *„ČNB na základě pravomocí, které jí svěřují zákony České republiky, pečuje jako integrovaný orgán regulace a dohledu nad finančním trhem o stabilitu finančního systému a bezpečný a plynulý rozvoj finančního trhu České republiky...“* V oblasti mise ČNB platí, že: *„podle zákonů České republiky, evropského práva a mezinárodně uznávaných standardů v oblasti dohledu nad finančním trhem ČNB plní svou roli integrovaného orgánu regulace a dohledu zejména prostřednictvím:*

- 1. regulatorní činnosti, tj. především stanovení pravidel obezřetného podnikání a pravidel jednání se zákazníky formou prováděcích právních předpisů, které ČNB vydává v rámci a v mezích příslušných zákonů;*
- 2. licenční a povolávací činnosti, tj. zejména udělování povolení ke vstupu do regulovaných segmentů finančního trhu;*
- 3. dohledových činností, k nimž patří:*
 - a. dohled na dálku nad finančními institucemi, tržním jednáním i infrastrukturou kapitálového trhu a analýzy finančního trhu a jeho sektorů,*
 - b. dohlídky na místě ve finančních institucích a dalších institucích tvořících infrastrukturu kapitálového trhu;*
- 4. stanovení opatření k nápravě popřípadě i ukládání sankcí v případě zjištění nedostatků v činnosti subjektů, nad nimiž vykonává dohled;*

5. *shromažďování, zpracovávání a vyhodnocování informací, jež slouží k podpoře dohledu a informování veřejnosti o stavu a vývoji finančního trhu České republiky.* ⁶⁹

Při naplňování vlastní vize a mise se ČNB řídí jasně vymezenými hodnotami, mezi něž mimo jiné patří příspěvek k ochraně trhu před finanční kriminalitou.

- *„... ČNB se bude podílet na preventivních opatřeních proti zneužití finančního trhu k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a proti dalším formám finanční kriminality...“*
- *„... ČNB se bude podílet na zdokonalování a využívání systému pro prevenci zneužití finančního trhu k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu. ČNB bude ve spolupráci s Ministerstvem financí České republiky, zejména s jeho Finančně analytickým útvarem, pokračovat v úsilí, aby byl výše zmíněný systém prosazován v rámci naplňování jednotné koncepce dohledu a konzistentně uplatňován ve vztahu ke všem subjektům, nad nimiž vykonává dohled, a bude podporovat, aby byl uplatňován i u ostatních subjektů, které jsou nositeli obdobných rizik finanční kriminality...“* ⁷⁰

V rámci plnění basilejských základních principů efektivního bankovního dohledu provádí ČNB také nezbytné sebehodnocení. V rámci předkládané diplomové práce je stěžejní pozornost věnována přípravě pracovníků, tj. zajišťování jejich vzdělávání z oblasti prevence ekonomické kriminality a financování terorismu. Platí, že: *„orgán dohledu je financován způsobem, který nepodrývá jeho autonomii nebo nezávislost a umožňuje mu provádět efektivní kontrolu a dohled. To (pozn. mimo jiné) zahrnuje: „... rozpočet*

⁶⁹ ČNB. *Poslání ČNB při dohledu nad finančním trhem České republiky.* [online]. [cit.2013-12-20]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/poslani_cnb_dohled_FT.pdf>

⁷⁰ ČNB. *Poslání ČNB při dohledu nad finančním trhem České republiky.* [online]. [cit.2013-12-20]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/poslani_cnb_dohled_FT.pdf>

na vzdělávání a program umožňující pravidelné vzdělávání zaměstnanců. ...⁷¹ ČNB dbá u svých zaměstnanců na to, aby byl zachováván nepřetržitý proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, čímž byl trochu poetičtěji vyjeven zájem ČNB na celoživotním vzdělávání jejich zaměstnanců. Zaměstnanci ČNB tak jsou se zřetelem k jejich zaměření průběžně obeznamováni s novinkami jak ve sféře bankovníctví, tak v jejich případě také ve sféře bankovního dohledu.

Průběžné a systematické vzdělávání zaměstnanců na straně jedné usnadňuje, na straně druhé umožňuje zachovávat vysokou míru odborné způsobilosti a povzbuzovat jejich potenciál. Jedině vzdělaný a motivovaný zaměstnanec se zájmem o průběžné a systematické vzdělávání ve svém oboru působnosti může bance přinést skutečnou přidanou hodnotu.⁷²

Význam vzdělávání zaměstnanců koneckonců deklarují i tuzemské banky na svých webových stránkách. Raiffeisen BANK tak prohlašuje: „...přidaná hodnota každé organizace je ukrytá v jejich zaměstnancích. Věříme, že každý může obohatit druhé i naši banku a přispět tak ke konceptu samoučící se společnosti. Tento koncept preferuje aktivní předávání a získávání znalostí a zkušeností před pasivním přijímáním informací.“⁷³ Hypoteční banka zastává následující stanovisko: „Lidský potenciál je jedna z nejcennějších hodnot naší banky. Být profesionálem ve svém oboru znamená sledovat nové trendy a umět s nimi zacházet. Proto svým zaměstnancům nabízíme možnost osobního a kvalifikačního rozvoje....“⁷⁴ Na webových stránkách ČSOB se obdobně píše: „... v souladu s hodnotami ČSOB poskytujeme našim zaměstnancům maximální podporu při rozvoji jejich znalostí a dovedností a vytváříme předpoklady pro jejich kariérní růst....“⁷⁵

⁷¹ ČNB. *Poslání ČNB při dohledu nad finančním trhem České republiky*. [online]. ref. 69

⁷² Volně podle ČASTORÁL, Z., *Management lidského faktoru*, s. 271. ref. 12

⁷³ Raiffeisen BANK. *Vzdělávání a rozvoj*. [online]. [cit.2013-12-21]. Dostupné z: <<http://www.rb.jobs.cz/co-vas-ceka/vzdelavani-a-rozvoj/>>

⁷⁴ Hypoteční banka. *Vzdělávání a rozvoj*. [online]. [cit.2013-12-22]. Dostupné z: <<https://www.hypotecnibanka.cz/o-bance/kariera/vzdelavani-a-rozvoj/>>

⁷⁵ ČSOB. *Vzdělávání a rozvoj kariéry v ČSOB*. [online]. [cit.2013-12-21]. Dostupné z: <<http://www.csob.cz/cz/csob/Kariera-u-nas/Stranky/Vzdelavani-a-rozvoj-kariery-v-CSOB.aspx>>

Jak již bylo několikrát výše uvedeno, preventivně osvětová činnost může skutečně ochránit lidské zdraví před intervencí lékařů, nejinak je tomu s prevencí proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu nejen u pracovníků bank. I banky se mohou díky zavedené preventivně osvětové činnosti vyhnout intervenci svých vlastních „lékařů“.

Nutnost prevence kriminality jako takové je dlouhodobě zdůrazňována a je na ni náležitě upozorňováno, to se nijak zvlášť nemění. Co se ovšem mění, je šíře záběru preventivně osvětových programů. Zatímco se ještě donedávna hovořilo o takzvané tradiční kriminalitě, jíž se myslí nejen majetková, ale také násilná a mravnostní kriminalita, v současnosti vyvstala nutnost tento přístup ještě více rozšířit. Preventivně osvětová činnost je v přítomném čase orientována taktéž na potírání organizovaného zločinu, na boj s korupcí, závažnou ekonomickou kriminalitou a (mezinárodním) terorismem. V tomto duchu je stejně jako u tradiční kriminality nutné přijímat jistá opatření, která se neobejdou bez expertní činnosti, jež vychází z analytické, hodnotící a v neposlední řadě i prognostické činnosti. Daná opatření zaštitují jak oblast sociální, tak také situační, dotýkají se zejména složitého soustrojí fungování veřejné správy, zákonodárství, organizace policejní práce, užší a efektivnější spolupráce mezi státy Evropské unie. Prevenci organizovaného zločinu pak obvykle řeší specifické koncepční vládní materiály.

V rámci preventivně osvětové činnosti bankovní a ekonomické kriminality, jež se stala středobodem zájmu předkládané diplomové práce, se aktivně angažuje například Česká bankovní asociace (dále již jen ČBA), která svůj vznik datuje do roku 1990. Tato organizace představuje dobrovolné sdružení právnických osob, které podnikají v oblasti peněžnictví, popřípadě v oblastech s peněžnictvím úzce propojených. Členství v ČBA má dvojí možnou formu, tj. formu plného nebo formu přidruženého členství. Ve formě plného členství k této organizaci přísluší banky a pobočky zahraničních bank s licenci ČNB, přidružené členství je udělováno především reprezentacím zahraničních bank spolu s organizacemi se vztahem k bankovníctví. Právě ČBA poskytuje

velmi cennou spoluprací jak v oblasti prevence bankovní a ekonomické kriminality, tak také v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti.

Teoretickou základnu předkládané diplomové práce, která byla napsána v souladu s dosavadními dostupnými poznatky nejen z vědecké literatury, ale i z dalších dostupných zdrojů, tvoří seznámení s ekonomickou kriminalitou a financováním terorismu ve vztahu k jejich preventivně osvětové činnosti – konkrétně pak v sektoru bankovníctví. Záměrem stručného shrnutí v úvodu praktické části diplomové práce bylo zejména sumarizovat některé podstatné poznatky a tím zároveň i přiblížit náplň praktické části a s ní úzce souvisejícího realizovaného dotazníkového šetření. Preventivně osvětová činnost a preventivní opatření proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu byla v rámci teoretické části práce ozřejmena jak v pohledu současném, tak také v historickém. Snahou bylo rovněž poukázat na naléhavost tohoto tématu mimo jiné zmapováním a vymezením možných negativních dopadů ekonomické kriminality a terorismu.

2.2 Definování cíle průzkumu přípravy pracovníků při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu

Cílem dotazníkového šetření realizovaného v rámci předkládané diplomové práce na téma *Ekonomická kriminalita a financování terorismu* je zjistit, zdali se zaměstnanci tuzemských bank cítí dostatečně informováni a dostatečně vzděláni a vzdělávání v oblasti ekonomické kriminality (například v otázce praní špinavých peněz) a financování teroristických aktivit, dále je záměrem rovněž zjistit, mají-li zaměstnanci tuzemských bank zájem o kontinuální vzdělávání v těchto konkrétních oblastech. Přesněji řečeno se jedná o zjištění, zdali se zaměstnanci tuzemských bank cítí být dostatečně obeznámeni například s problematikou identifikace podezřelého klienta bank při provádění bankovních obchodů, s politikou přijatelnosti klienta, seznamem takzvaných rizikových zemí atp.

Předkládaná diplomové práce tak má jedinečnou možnost upozornit jak na silné, tak také i na slabé stránky přípravy pracovníků tuzemských bank při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování teroristických aktivit. V návaznosti na zjištěná slabá místa v oblasti vzdělávání a prevence v jednotlivých českých bankách, pak připravit návrhy na zlepšení vzdělávání pracovníků v ČSOB.

2.2.1 Vytvoření dotazníku (včetně jeho formy a otázek)

Předkládaný výzkum je vzhledem k využití techniky dotazníkového šetření orientován kvantitativně, což mimo jiné umožňuje se získanými číselnými údaji stanovovat jak množství, tak také stupeň číselných údajů, a číselné údaje dále ještě matematicky zpracovávat (Gavora, 2000). Dotazník byl v tomto případě jediným možným zdrojem informací pro výzkum přípravy pracovníků při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu.

V dotazníku bylo použito několik kategorií odpovědí, počet kategorií odpovědí se pohyboval v rozmezí od 2 do 5 kategorií. V prvních 5 otázkách bylo zjišťováno pohlaví respondentů, věková skupina, do níž přísluší, jejich nejvyšší dosažené vzdělání, délka praxe v bankovním sektoru a nakonec bylo zjišťováno, zdali je jejich aktuální pracovní pozice manažerská či nemanadžerská. Všechny další otázky byly nastaveny tak, aby směřovaly k cílovým zjištěním, u některých otázek (tj. ot. č. 1-12, 14-15, 17, 21, 23-24, 26-30) byla možnost výběru pouze jedné jediné odpovědi. U ostatních otázek (tj. ot. č. 13, 16, 18-20, 22, 25) se nabízela buď možnost volné odpovědi, kdy měli respondenti za úkol vypsát v bodech zásady, definice aj., tj. vlastními slovy formulovat vybranou zásadu, popsat daný postup apod., nebo museli vybrat správná tvrzení z nabízených eventualit.

Papírový dotazník byl doručen 35 respondentům v náhodně vybraných tuzemských bankách, nakonec byl vyplněn v celkovém počtu 30 respondentů, což byl zároveň i původně zamýšlený vzorek respondentů. Míra návratnosti dotazníku činila 85,71 %. Zároveň je nutné dodat, že u 30 respondentů,

kteří pozitivně reagovali na zasláný průzkum nebyly vždy vyplněny všechny požadované odpovědi (detail konkrétního počtu odpovídajících respondentů je uveden v komentáři u jednotlivých vyhodnocení).

2.2.2 Základní údaje o výzkumu

Název výzkumu:

Průzkum dalšího vzdělávání zaměstnanců českých bank a jejich přípravy při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu.

- 1) Zahájení výzkumu: 1. 11. 2013
- 2) Ukončení výzkumu: 31.12. 2013
- 3) V rámci šetření bylo osloveno 6 bankovních ústavů ze všech krajů České republiky (z důvodu antitrustové politiky bank nejsou názvy bankovních institucí uvedeny).
- 4) Počet respondentů: 30
- 5) Počet otázek: 30

2.2.3 Náhled dotazníku

Kompletní dotazník včetně průvodního dopisu pro respondenty jednotlivých bank je uveden v příloze. V návaznosti na předchozí osobní kontakty se zástupci vybraných bank byl dotazník i průvodní dopis zaslán předem dohodnuté skupině jejich zaměstnanců.

2.2.4 Statistika respondentů (detail)

Celkový počet oslovených respondentů	Počet úplných	Počet nedokončených	Počet úplných
35	30	5	85,71 %

Komentář: Plánovanou cílovou skupinou dotazníkového šetření byli pracovníci tuzemských bank. Respondenti byli vybíráni zcela náhodně po předchozí dohodě se zástupcem příslušné banky. Z 35 oslovených respondentů vyplnilo dotazník 30 respondentů. Všichni respondenti, kteří se v období od 1. 11. 2013 do 31. 12. 2013 zúčastnili provedeného dotazníkového šetření, byli osloveni elektronickou poštou. Všem respondentům byl osvětlen záměr dotazníkové šetření jako nedílné součásti studentské závěrečné práce ještě před samotným vyplňováním dotazníku.

2.2.5 Zaměření dotazníku – základní sledované oblasti

Jednotlivé položky dotazníku se zaměřují na následující oblasti:

- 1) Identifikační údaje o respondentovi a pracovní pozici zastávané v bankovním sektoru (položka č. 1 – 5)
- 2) Zájem o relevantní judikaturu a legislativu (položka č. 6)
- 3) Zájem o vzdělávání a zvyšování kvalifikace (položka č. 7)
- 4) Význam seminářů a školení na téma ekonomické kriminality a financování teroristických aktivit (položka č. 8 – 13)
- 5) Proověření znalostí zaměstnanců na poli ekonomické kriminality a financování teroristických aktivit (položka č. 14 – 25)
- 6) Motivace / stimulace zaměstnanců v bankovním sektoru (položka č. 26 – 32)

2.2.6 Vyhodnocení dotazníků

Interpretace získaných výsledků se opírá o zjištění z dotazníků. Všechny položky dotazníků byly zpracovány do tabulek. Procenta uvedená v tabulkách byla počítána vždy z podílu celkového počtu respondentů nebo respondentů v dané kategorii a následně byla zaokrouhlena.

1. Jste muž nebo žena?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
žena	23	76,70 %
muž	7	23,30 %

Komentář: Získaná data o pohlaví respondentů jen potvrzují dlouhodobý trend panující na pobočkách tuzemských bank – a sice že zastoupení žen a mužů v bankovníctví není vyvážené, naopak výrazně převládají ženy v poměru k mužům. Převaha žen v bankovníctví je pochopitelně vůbec nejvýraznější v oblasti obchodních (tj. přepážkových) pracovních pozic také spolu s administrativou. S měnící se organizační strukturou pozic se však mění i podíl mužů. V bankovníctví dominují muži například na pozicích IT administrátorů. Příznivé změny jsou zřetelné i v manažerské sféře, kde se postupně podíl žen a mužů dostává do rovnováhy. Některé banky navíc vycházejí z projektů, které přesně definují kvóty na zastoupení žen a mužů v manažerské sféře.

2. Do jaké věkové skupiny se můžete zařadit?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
18-28	4	13,30 %
29-38	13	43,30 %
39-48	8	26,70 %
více než 48 let	5	16,70 %

Komentář: Rozdělení věkových kategorií bylo záměrně zvoleno v duchu příslušnosti jednotlivých respondentů buď ke generaci X (tj. respondenti ve věkovém rozmezí 18-28 let), nebo ke generaci Y (tj. respondenti ve věkovém rozmezí 29-38 let a 39-48 let). Poslední věková skupina respondentů, tj. respondenti starší 48 let, odpovídá takzvané generaci baby boomers. Sociologové přesně vymezují významné rozdíly mezi jednotlivými generacemi a pojmenovávají je podle písmen latinské abecedy. Zatímco například příslušníci z éry X (lidé narození v rozmezí let 1965 až 1982) jsou považováni za workholiky, poněvadž vždy velmi intenzivně usilovali o získání co možná nejlepší pracovní pozice, a dobře se přizpůsobující zaměstnanci, příslušníci

z generace Y (lidé narození v rozmezí let 1974 až 2000) jsou optimistického založení a dokážou být v plnění pracovních úkolů nejen rychlí a efektivní, ale jsou i velmi čínorodí. Nečiní jim problém požádat o navýšení platu. U příslušníků generace X vzhledem k jejich vysokému pracovnímu nasazení často docházelo k pracovnímu vyhoření. Příslušníci generace Y se více snaží o nalezení rovnováhy mezi pracovním životem na straně jedné a osobním životem na straně druhé. Poslední skupinu respondentů lze zařadit do takzvané generace baby boomers, což jsou lidé narození v rozmezí let 1946 až 1964.

3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
středoškolské	15	50 %
vyšší odborné	5	16,70 %
vysokoškolské	10	33,30 %

Komentář: Vzhledem k tomu, že je u zaměstnanců bank požadován dosažený (minimálně) středoškolský stupeň vzdělání, nebyla do této položky dotazníku vůbec zahrnuta kategorie respondentů s nižším než středoškolským vzděláním. Dotazníkové šetření přineslo značně překvapivé, přesněji řečeno negativní zjištění: a sice, že mezi oslovenými respondenty převažovali respondenti se středoškolským vzděláním nad těmi s vyšším odborným či v ideálním případě vysokoškolským vzděláním. To je dosti překvapivé až alarmující zjištění vzhledem k soustavnému a celoživotnímu vzdělávání zaměstnanců tuzemských bank.

4. Jaká je vaše aktuální pracovní pozice v bance, v níž pracujete?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
nemanažerská pozice / specialista	25	83,30 %
manažerská pozice	5	16,70 %

Komentář: Tato položka dotazníku byla zahrnuta zejména proto, aby mohlo být později stanoveno, zdali jsou systému kontinuálního vzdělávání a profesnímu

rozvoji pozitivně nakloněni více zaměstnanci bank na nemanážerských pozicích / specialisti či zaměstnanci bank na manažerských pozicích. Zaměstnanci bank na manažerských pozicích a specialisté se též s větší pravděpodobností zúčastňují kurzů ekonomické kriminality a praní špinavých peněz, což jim samozřejmě umožňuje získat potřebný okruh znalostí a dovedností, které jim později výrazně usnadňují samostatnou přípravu jak vnitřních zásad, tak také mohou lektorovat přípravu zaměstnanců bankovního sektoru a to v souladu se zákonem č. 159/2000 Sb., zejména ustanovením § 9.

5. Jak dlouho pracujete na této pracovní pozici, lépe řečeno kolik let celkem se pohybujete v bankovním sektoru?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
6 a více let	18	60 %
1-5 let	10	33,30 %
méně než 1 rok	2	6,70 %

Komentář: Největší skupinu oslovených respondentů tvoří zaměstnanci, kteří mají v bankovním sektoru praxi v délce 6 a více let. Délka praxe se úměrně zvyšovala s narůstajícím věkem respondentů. Pouze 2 oslovení respondenti měli praxi v bankovním sektoru kratší než je 1 rok. Vzhledem k věku oslovených respondentů, kteří v 5. položce dotazníku zaškrtili kolonku „6 a více let“, lze usuzovat, že 18 z celkového počtu 30 oslovených respondentů nastoupilo do bankovníctví krátce po dokončení středoškolského / vysokoškolského vzdělání. I toto kritérium bude později posuzováno a bude kromě toho zjišťováno, zdali je systému kontinuálního vzdělávání a profesnímu rozvoji pozitivně nakloněna více skupina generačně starších zaměstnanců nebo mladších zaměstnanců bank s kratší praxí. Zjištěné výsledky mimo jiné potvrzují skutečnost, že mnohé banky představily v několika uplynulých letech projekty, které by měly pomoci udržet starší zaměstnance v kolektivu a tudíž zajistit rozmanitost celého týmu. Petr Plocek, mluvčí jedné nejmenované tuzemské banky, se v tomto duchu vyjádřil následovně: *„Pro firmy do budoucna je to příležitost a výzva, rozhodně ne hrozba. Generace stárne, máme ověřeno, že za 10 let budeme mít nárůst v kategorii 50+ o deset procent. I z toho důvodu se*

zaměřujeme právě na tuto kategorii v rámci vzdělávání, rozvoje i personální politiky.⁷⁶

6. Zajímáte se o vývoj relevantní judikatury a legislativy v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	9	30 %
ne	21	70 %

Komentář: Tabulka vyjadřuje skutečnost, že na otázku týkající se zájmu o vývoj relevantní judikatury a legislativy odpovědělo 21 dotazovaných zvolením odpovědi „ne“, tj. 70 %. T. č. 9 dotazovaných, tj. 30 % respondentů uvedlo, že se o vývoj relevantní judikatury a legislativy zajímá.

7. Jste dostatečně informován(a) o možnostech dalšího vzdělávání a odborných školeních v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	10	33,30 %
ne	20	66,70 %
nevím	0	0 %

Komentář: Rovně dvě třetiny zaměstnanců tuzemských bank se domnívají, že nejsou dostatečně informovány o možnostech dalšího vzdělávání a o odborných školeních. Třetina zaměstnanců uvedla, že je o možnostech dalšího vzdělávání a o odborných školeních informována dostatečně. Ani jeden ze zaměstnanců bank neoznačil odpověď „nevím“.

⁷⁶ Český rozhlas. *O starší zaměstnance firmy velký zájem nejeví, přitom jsou pro ně důležití.* [online]. [cit.2013-12-29]. Dostupné z: <<http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/zprava/o-starsi-zamestnance-firmy-velky-zajem-nejevi-pritom-jsou-pro-ne-duleziti--1095676>>

8. Zúčastnil(a) jste se někdy v minulosti semináře / školení na téma ekonomické kriminality a financování terorismu?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	18	60 %
ne	12	40 %

Komentář: Ohledně účasti na školeních / kurzech / seminářích na téma ekonomické kriminality a financování terorismu lze očekávat velké rozdíly. Z celkového počtu 30 respondentů bylo pouze 5 respondentů zaměstnancem na manažerské pozici / specialistou, u nichž je větší pravděpodobnost účasti na definovaném typu školení / kurzu / semináře. Přehled ukazuje, že v účasti zaměstnanců bank na školeních / kurzech / seminářích na téma ekonomické kriminality a financování terorismu panují určité rezervy. Pouze 18 z celkového počtu 30 respondentů se během své praxe v bankovním sektoru zúčastnilo předemtného školení / kurzu / semináře, 12 respondentů se takového školení / kurzu / semináře nezúčastnilo nikdy. Za zcela nejefektivnější banky dlouhodobě považují variantu individuálního školení, byť jsou si vědomy významné náročnosti takového školení.

9. Kolikrát jste měl(a) během své praxe možnost se obdobného semináře/školení zúčastnit?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
4 x a vícekrát	9	30 %
1 x - 3 x	7	23,30 %
pravidelně 1 x ročně	2	6,70 %
nikdy	12	40 %

Komentář: Tabulka vyjadřuje skutečnost, že 9 zaměstnanců z celkového počtu 18 zaměstnanců, kteří se někdy během své praxe v bankovníctví zúčastnili semináře / školení na téma ekonomická kriminalita a financování terorismu, se takového semináře / školení zúčastnilo 4 x a vícekrát. 7 zaměstnanců se takového semináře / školení zúčastnilo 1 x až 3x. Pouze 2 zaměstnanci se pravidelně 1x ročně účastní takového semináře / školení. Vzhledem k relativně nízké účasti na podobných

seminářích / školeních je tak možné předpokládat, že pouze nízké procento oslovených respondentů prokáže uspokojivou znalost této problematiky, legislativy k této problematice. Údaje z této tabulky tak budou jistě využity ještě k pozdějšímu hodnocení.

10. Jak hodnotíte přínos tohoto semináře / seminářů pro vás a vaši práci?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
velmi přínosné	13	43,30 %
spíše přínosné	0	0 %
spíše nepřínosné	0	0 %
nepřínosné	1	3,30 %
nevím	4	13,40 %
vzhledem k neúčasti se nemohu vyjádřit	12	40 %

Komentář: Interpretace těchto údajů nepochybně dokazuje, že banky velmi dobře vynaložily prostředky na vzdělávání svých zaměstnanců, protože 13 zaměstnanců z celkového počtu 18 zúčastněných zaměstnanců uvedlo, že pro ně byla účast na odborných kurzech a seminářích velmi přínosná. Pouze 1 jediný respondent se domníval, že pro něj účast na odborných kurzech a seminářích přínosná nebyla. 4 respondenti z celkového počtu 18 zúčastněných zaměstnanců se nebyli s touto položkou dotazníku vyjádřit a zvolili tak možnost „nevím“.

11. Využíváte aktivně ve své bankovní praxi informace získané na těchto seminářích / školeních?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	10	33,30 %
ne	8	26,70 %
nevím	0	0 %
vzhledem k neúčasti se nemohu vyjádřit	12	40 %

Komentář: Tabulka vyjadřuje skutečnost, že 10 zaměstnanců bank využívá aktivně ve své bankovní praxi informace získané na těchto seminářích. 8 zaměstnanců bank aktivně tyto informace nevyužívá.

12. Doporučil(a) byste účast na obdobných školeních / seminářích své kolegyni / svému kolegovi?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
doporučil(a)	18	60 %
spíše doporučil(a)	0	0 %
spíše nedoporučil(a)	0	0 %
nedoporučil(a)	0	0 %
nevím	0	0 %
vzhledem k neúčasti se nemohu vyjádřit	12	40 %

Komentář: Všichni respondenti, kteří se školení nebo semináře zúčastnili, tj. 18 zaměstnanců – shodně uvedli, že by tuto aktivitu doporučili svému kolegovi nebo své kolegyni. Ukazuje se tak, že obdobná školení a semináře jsou pro zaměstnance bankovního sektoru velkým přínosem.

13. Můžete prosím ve čtyřech bodech vypsát konkrétní důvody, proč byste obdobné školení / seminář své kolegyni / kolegovi nedoporučil(a)?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
vzhledem k neúčasti se nemohu vyjádřit	12	40 %

Komentář: Tato otázka byla položena formou otevřené otázky, respondenti tak volili odpovědi dle svého uvážení. Všichni respondenti uvedli 4 konkrétní důvody / body. Všech 18 respondentů, kteří se zúčastnili semináře / školení, by svému kolegovi / své kolegyni školení doporučilo (viz. položka 12). Proto níže uvedené odpovědi respondentů mají pro ostatní kolegy ryze doporučující charakter. U respondentů se objevovala následující odůvodnění toho, proč by seminář / školení doporučili:

- a. nové informace – 25 x,
- b. kvalitní seminář / školení – 5 x,
- c. poučný styl semináře / školení – 2 x,
- d. reference na seminář / školení se shodovaly s realitou – 3 x,

- e. forma a obsah – 10 x,
- f. celé to bylo hodně zaměřené na praxi – 5 x,
- g. mnoho se tam člověk naučil – 2 x,
- h. školení mi přišlo srozumitelné - 8x,
- i. vysoká odborná kvalita školení – 4 x,
- j. profesionalita školitelů – 10 x ,
- k. obsah a forma byla dobře srozumitelná – 11 x.

14. Víte, jak spolehlivě provádět identifikaci podezřelého klienta bank při provádění bankovních obchodů?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	28	93,30 %
ne	2	6,70 %

Komentář: Tabulka vyjadřuje skutečnost, že 28 z 30 respondentů ví, jak spolehlivě provádět identifikaci podezřelého klienta bank při provádění bankovních obchodů. Jelikož úspěšná identifikace podezřelého klienta začíná již na přepážce při prvotním kontaktu s bankou, je právě na zaměstnancích banky, aby při identifikaci klienta projevili nejen dostatek vnímavosti, ale především znalost identifikace podezřelého klienta banky, což je pro samotnou banku naprosto klíčovou záležitostí.

15. Jste informován(a) o tom, že banky disponují politikou přijatelnosti klienta?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	28	93,30 %
ne	2	6,70 %

Komentář: Není překvapením, že se výsledky u této položky shodují s výsledky u 14. položky dotazníku. Opět 93,30 % respondentů, tj. 28 respondentů z celkového počtu 30 potvrdilo znalost nastavené politiky přijatelnosti klienta. Ověřil se tak předpoklad, že se boj proti ekonomické kriminalitě a financování

teroristických aktivit v tuzemských bankách lidově řečeno přiosťřil, což se pochopitelně muselo projevit i na informovanosti bankovních zaměstnanců.

16. Projděte si prosím následující tvrzení a zvolte ta, která jsou pravdivá.

Odpověď	Odpovědi	Podíl
A. Rizikovým faktorem klienta je zejména země původu klienta, země původu vlastníka klienta – podnikatele.	26	86,70 %
B. Rizikový klient banky (klient, u něhož byl zjištěn rizikový faktor) nutně znamená, že je pro banku absolutně nepřijatelný z hlediska její politiky přijatelnosti klienta.	4	13,30 %

Komentář: V dotazníku byla respondentům předložena baterie 3 výroků, které se svým smyslem vztahovaly k tématu ekonomické kriminality a financování teroristických aktivit. Úkolem respondentů bylo označit pravdivý výrok. V rámci této otázky byly respondentům předloženy 2 výroky, které se vztahovaly k tématu rizikového klienta banky. Pravdivý byl v případě této položky dotazníku pouze výrok A. Výrok B. byl nepravdivý. *Rizikový klient banky totiž nemusí být nutně pro banku absolutně nepřijatelný z hlediska její politiky přijatelnosti klienta.* 86,70 % respondentů projevilo znalost předmětné problematiky označením správné varianty odpovědi. 13,30 % respondentů označilo nesprávnou variantu odpovědi. Opětovně tak byla prokázána dobrá znalost dané problematiky na straně zaměstnanců bank.

17. Měl(a) jste možnost seznámit se například s aktualizovaným seznamem tzv. rizikových zemí?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	9	30 %
ne	21	70 %

Komentář: Naprostá většina (tj. 70 % respondentů) se s aktualizovaným seznamem takzvaných rizikových zemí dosud neseznámila. Pouze 30 % respondentů bylo v době provádění dotazníkového šetření se seznamem tzv. rizikových zemí seznámeno.

18. Projděte si prosím následující tvrzení a zvolte ta, která jsou pravdivá.

Odpověď	Odpovědi	Podíl
A. Identifikace probíhá vždy před navázáním obchodního vztahu, dále vždy před uskutečněním každého bankovního obchodu (jednotlivé transakce) v hodnotě převyšující částku 1.000 EUR nebo ekvivalentu v CZK a v některých dalších situacích stanovených Zákonem.	29	96,70 %
B. Identifikace probíhá vždy před navázáním obchodního vztahu, dále vždy před uskutečněním každého bankovního obchodu (jednotlivé transakce) v hodnotě převyšující částku 10.000 EUR nebo ekvivalentu v CZK a v některých dalších situacích stanovených Zákonem.	1	3,30 %

Komentář: Na tuto otázku odpovědělo správně 29 respondentů (tj. 96,70 % respondentů), kteří dokázali označit správné tvrzení: *tedy že identifikace probíhá vždy před navázáním obchodního vztahu, dále vždy před uskutečněním každého bankovního obchodu (jednotlivé transakce) v hodnotě převyšující částku 1.000 EUR nebo ekvivalentu v CZK a v některých dalších situacích stanovených Zákonem.* Pouze jeden jediný respondent (tj. 3,30 % respondentů) označil nesprávné tvrzení. To svědčí o faktu, že napříč vyplňovateli, tj. zaměstnanci tuzemských bankovních ústavů panuje velmi dobrá znalost problematiky provedení identifikace a kontroly klienta.

19. Můžete prosím uvést, proč se provádí kontrola klienta povinnou osobou?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
A. Kontrola klienta se provádí v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti (tzv. praní špinavých peněz) a financování teroristických aktivit.	30	100 %
B. Kontrola klienta se provádí v rozsahu potřebném pro vytvoření prvotní nabídky poskytovaných služeb.	0	0 %

Komentář: Na tuto otázku odpovědělo 30 respondentů z celkového počtu 30 respondentů (tj. 100 % respondentů) správně a označilo náležitý výrok – a sice že: *kontrola klienta se provádí v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti (tzv. praní špinavých peněz) a financování teroristických aktivit.* Z počtu správných odpovědí u této položky lze usuzovat na vysokou úroveň znalostí týkajících se zcela základních pojmů o kontrole klienta povinnou osobou.

20. Mohl(a) byste prosím blíže charakterizovat alespoň pět hlavních povinností bank při realizaci opatření proti praní špinavých peněz a financování teroristických aktivit?

Kategorie odpovědí		
hlavní povinnosti	četnost výroku	příklady konkrétních formulací respondentů
oznámení podezřelého obchodu	vysoká	Pokud má banka podezření, že finanční prostředky jsou spojené s teroristickými aktivitami, je nutné, aby okamžitě oznámila své podezření příslušným orgánům.
identifikace klienta	vysoká	Banka musí identifikovat klienta a zjistit povinné identifikační údaje z průkazu totožnosti.
školení zaměstnanců	vysoká	Banka musí o této problematice nechat proškolit své zaměstnance.
uchovávání informací	střední	Banky mají povinnost uchovávat osobní údaje klientů v takové podobě, aby je bylo možné dále ještě zpracovávat a to po dobu 10 let.
odklad splnění příkazu klienta	střední	Zajištění výnosu lze výrazně snížit či dokonce zhatit tak, že se požádá o odklad splnění příkazu nedůvěryhodného klienta.
kontrola klienta	nízká	Musí být kontrolován klient, jenž uskutečňuje každý jednotlivý obchod minimálně v hodnotě 15 000 EUR.
neuskutečnění obchodu	nízká	Klient, který odmítne identifikace, se tak vystavuje tomu, že jeho obchod uskutečněn nebude.
určení kontaktní osoby	nízká	K plnění oznamovací povinnosti je vybrán

		konkrétní zaměstnanec, který je v kontaktu jak s ministerstvem, tak rovněž se statutárním orgánem.
--	--	--

Komentář: Na tuto otázku odpovědělo 30 respondentů a všech 30 odpovědí bylo relevantních. Nejčastěji respondenti v odpovědích uváděli jako hlavní povinnosti bank při realizaci opatření proti praní špinavých peněz a financování teroristických aktivit: *oznámení podezřelého obchodu, identifikaci klienta a školení zaměstnanců*. Několikrát bylo za hlavní povinnost stanoveno taktéž *uchovávání informací*. V souvislosti s hlavními povinnostmi bank byla respondenty zmíněna i *kontrola klienta, neuskutečnění obchodu, určení kontaktní osoby* atp.

21. Je vám známo jakým konkrétním způsobem banka naplňuje tzv. zásadu „Znám svého klienta“?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	22	73,30 %
ne	8	26,70 %

Komentář: Z této položky sledující znalost systému vnitřních zásad a jejich aplikace je zřejmé, že termíny jako „Znám svého klienta“ nedělají respondentům výraznější problémy. 22 respondentů se vyjádřilo, že ví, jakým konkrétním způsobem banka tzv. zásadu „Znám svého klienta“ naplňuje. Pouze 8 respondentů z celkového počtu 30 respondentů se domnívalo, že neví, jakým konkrétním způsobem banka tzv. zásadu „Znám svého klienta“ naplňuje.

22. Můžete vlastními slovy formulovat tuto zásadu?

četnost výroku	příklady konkrétních formulací respondentů
vysoká	Banky mají povinnost mít dostatek informací o svých vlastních klientech.
střední	Banka má povinnost zjišťovat totožnost osob, s nimiž vstupuje do smluvních vztahů. Dáno je to legislativně.
nízká	Tato zásada je součástí kontroly klienta podle § 9 AML zákona. Na základě tohoto principu banka shromažďuje relevantní informace o svých klientech.

Komentář: Na tuto otázku odpovědělo 24 respondentů, 21 odpovědí bylo relevantních. Respondenti nejčastěji formulovali zásadu „Znám svého klienta“ jako *povinnost bank mít dostatek informací o klientech*. Někteří respondenti navíc zmiňovali, že se jedná o zásadu podle § 9 AML zákona.

23. Jste obeznámen(a) s politikou přijatelnosti klienta v rámci níž se provádí kategorizace klientů?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	25	83,30 %
ne	5	16,70 %

Komentář: Celkem odpovědělo 30 respondentů, 25 respondentů (83,30 %) je dostatečně obeznámeno s politikou přijatelnosti klienta, v rámci níž se provádí kategorizace klientů. 5 respondentů (16,70 %) není dostatečně obeznámeno s politikou přijatelnosti klienta, v rámci níž se provádí kategorizace klientů.

24. V případě, že klient provádí obchod za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu, víte, jak máte jako povinná osoba odpovídajícím způsobem postupovat?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	24	80 %
ne	6	20 %

Komentář: Celkem odpovědělo 30 respondentů, 24 respondentů (80 %) ví, jak mají jako povinné osoby odpovídajícím způsobem postupovat v případě, že klient provádí obchod za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu. 6 respondentů (20 %) neví, jak mají jako povinné osoby odpovídajícím způsobem postupovat v případě, že klient provádí obchod za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu

25. Napište prosím alespoň tři příklady obecných znaků podezřelých obchodů.

Kategorie odpovědí		
obecné znaky	četnost výroku	příklady konkrétních formulací respondentů
problémy při identifikaci klienta	vysoká	Mohou se vyskytnout problémy s identifikací klienta.
klient jedná jako prostředník	vysoká	Klient nejedná sám za sebe, ale je spíš něčí prostředník.
klient je subjekt tzv. rizikových teritorií nebo daňových rájů	střední	Klient pochází buď z rizikové země, nebo to ještě může být klient z daňových rájů.
transakce vedoucí k tomu, že doposud dlouhodobě pasivní účty a zákazníci vykazují bez zřetelného důvodu značnou aktivitu	střední	Klient najednou aktivuje účet, který byl dlouhou dobu spíš pasivní.
klient je z neznámých důvodů nervózní při osobním kontaktu	střední	Klient se chová až podezřele nervózně.
transakce je pro daného zákazníka netypická	nízká	Transakce neodpovídá zvyklostem daného klienta.

Komentář: Na tuto otázku odpovědělo 29 respondentů, 26 odpovědí bylo relevantních. Respondenti nejčastěji formulovali následující příklady obecných znaků podezřelých obchodů: *objevují se problémy při identifikaci klienta + klient jedná jako prostředník*. Několikrát bylo zmíněno, že znakem podezřelého

obchodu je, když je klient: subjekt z tzv. rizikových teritorií nebo daňových rájů. Někteří respondenti navíc zmiňovali, že: se jedná o transakce vedoucí k tomu, že doposud dlouhodobě pasivní účty a zákazníci vykazují bez zřetelného důvodu značnou aktivitu.

26. Už se vám během vaší bankovní praxe stalo, že jste musel(a) oznámit podezřelý obchod, kolegu, který porušoval zákon, popřípadě vnitřní předpisy?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	2	6,70 %
ne	28	93,30 %

Komentář: Z celkového počtu 30 respondentů pouze 2 respondenti (tj. 6,70 %) museli během své bankovní praxe buď oznámit podezřelý obchod, nebo kolegu, který porušoval zákon, popřípadě vnitřní předpisy.

27. Byl(a) jste někdy proškolen(a) o možných hrozbách v oblasti kriminality bankovních zaměstnanců?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	24	80 %
ne	6	20 %

Komentář: Smyslem této otázky bylo zjistit zda-li jsou odpovědní zaměstnanci a management proškolení v oblasti kriminality bankovních zaměstnanců. Na otázku odpovědělo všech 30 respondentů. V otázce nebylo zohledněno zda-li se jedná o zaměstnance na nemanážerské pozici / specialisty, nebo na manažerské pozici. Ze získaných hodnot vyplývá, že 80 % zaměstnanců bank bylo někdy proškoleny o možných hrozbách v oblasti kriminality bankovních zaměstnanců. Pouze 20 % nikdy proškoleny nebylo. Do této kategorie zajisté náleží především zaměstnanci s délkou praxe v bankovním sektoru kratší než 1 rok.

28. Jste obeznámen(a) s interními postupy zaměřenými na prevenci ekonomické kriminality a financování terorismu?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	10	33,30 %
ne	20	66,70 %

Komentář: 10 (tj. 33,30 %) ze všech dotazovaných respondentů se cítí být obeznámeno s interními postupy zaměřenými na prevenci ekonomické kriminality a financování terorismu. 20 (tj. 66,70 %) respondentů se necítí být dostatečně obeznámeno s interními postupy zaměřenými na prevenci ekonomické kriminality a financování terorismu. Z výsledků je patrné, že počet zaměstnanců, kteří se necítí být dostatečně obeznámeni s interními postupy zaměřenými na prevenci ekonomické kriminality a financování terorismu, je výrazně vyšší než počet zaměstnanců, kteří se s předmětnou problematikou cítí být dostatečně obeznámeni.

29. Účastníte se rád(a) firemních školení a proč?

Kategorie odpovědí		
obecné důvody PRO / PROTI	četnost výroku	příklady konkrétních formulací respondentů
PROTI: ztráta času	vysoká	Neúčastním, protože to pro mě většinou znamená, že ztrácím čas, který potřebuji pro dokončení svých povinností.
PRO: vítaná změna / přínos	vysoká	Účastním se rád, je to pro mě vždycky vítaná změna a přináší mi to zajímavý přínos.
PROTI: nedostatek nových informací	střední	Ne, protože se nic nového nedozvím. Ve vlastním zájmu si musím stejně všechno sám dostudovat.
PROTI: převaha teorie nad praxí	střední	Neúčastním se rád, mám vždycky pocit, že jsou to jen teoretické řeči, které se praxi ani nepřiblíží.

PRO: praktický nácvik a řešení modelových situací	střední	Ano, účastním. Vyhovuje mi, že na školeních máme možnost řešit modelové situace a není to teoretické, spíš je to školení formou jakéhosi tréninku.
PRO: podpora zaměstnavatelem v podobě projevené důvěry	střední	Ano. Já mám vždycky pocit, že si mě banka cení, když mě pošle na nějaké drahé školení, a že se mnou počítá i do budoucnosti.
PRO: rozšíření znalostí	nízká	Rozhodně ano, poněvadž si tak můžu zvýšit znalosti i schopnosti.

Mezi uváděné další odpovědi patří:

- 1) PRO: kvalitní a certifikovaní lektori
- 2) PRO: obsah školení
- 3) PRO: účast na školení je považována za výkon práce
- 4) PRO: získání relevantních informací od specialistů ve svém oboru

Komentář: Cílem otázky bylo co nejlépe vystihnout důvody PRO a PROTI účast(i) na firemních školeních. Z dotazování vyplynulo, že významně převažují důvody PRO účast na firemních školeních. Jednotlivé důvody se překrývaly a doplňovaly. Bylo možné napsat více možností, někteří respondenti uvedli jak důvody PRO, tak také PROTI, více viz. u položky 29.

30 Motivuje vás zaměstnavatel k účasti na seminářích a školeních?

Odpověď	Odpovědi	Podíl
ano	19	63,30 %
ne	11	36,70 %

Komentář: Cílem otázky bylo zjistit, zdali jsou zaměstnanci bank svými zaměstnavateli dostatečně motivováni k účasti na seminářích a školeních. 19 (tj. 63,30 %) z celkového počtu 30 respondentů uvedlo, že jsou zaměstnavatelem

motivováni. 11 (tj. 36,70 %) respondentů se necítí být motivováno svým zaměstnavatelem. Smysl otázky spočíval zejména v porovnání ochoty zaměstnanců se seminářů a školení účastnit a motivace zaměstnanců ze strany jejich zaměstnavatelů. U oslovených respondentů převažují důvody PRO účast na školeních a seminářích, ale většina z nich bohužel nepocítuje k účasti motivaci ze strany svých zaměstnavatelů.

2.3 Zpracování návrhů doporučení pro ČSOB v návaznosti na vyhodnocení dotazníků

O vyplnění dotazníku bylo požádáno 35 osob, zaměstnanců tuzemských bank. Dotazník zodpovědělo 30 respondentů s tím, že ne vždy respondenti odpověděli na všechny předložené otázky.

Hlavní účel dotazníku – zjištění průběhu dalšího vzdělávání zaměstnanců českých bank a jejich přípravy při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu – byl naplněn.

Další účel dotazníku – zjištění připravenosti při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu – byl naplněn, na dotazník odpovědělo 30 respondentů, což byl dostatečný počet respondentů.

V rámci dotazování byly zodpovězeny základní otázky týkající se konkrétních důvodů, proč by daný zaměstnanec / zaměstnankyně doporučil(a) školení na téma ekonomické kriminality a praní špinavých peněz svému kolegovi / kolegyni, dále otázky týkající se hlavních povinností bank při realizaci opatření proti praní špinavých peněz a financování teroristických aktivit. Zodpovězeny byly rovněž otázky týkající se zásady „*Znám svého klienta*“, znaků podezřelých obchodů a ochoty k účasti na firemních školeních a seminářích.

Většina respondentů (70 %) se nezajímá o vývoj relevantní judikatury a legislativy. Většina respondentů (93, 30 %) spolehlivě ví, jak provádět identifikaci podezřelého klienta bank při provádění bankovních obchodů. Většina

respondentů (93,30 %) je informována o tom, že banky disponují politikou přijatelnosti klienta. Prostor ke zlepšení pak spočívá zejména v oblasti informování zaměstnanců o komplexitě vzdělávání v této oblasti, neboť jak vyplynulo z průzkumu 66,70 % zaměstnanců si není jisto resp. neví, zda jsou komplexně obeznámeni s veškerými předpisy a interními postupy které se váží k problematice ekonomické kriminality a financování terorismu.

Na příkladu ČSOB, a.s. lze pak s ohledem na témata jednotlivých vzdělávacích akcí viz níže a s ohledem na výsledky průzkumu, dokladovat, že banka dostatečně reflektuje rizika spojená s hrozbou ekonomické kriminality a financování terorismu.

Konkrétní témata vzdělávacích aktivit pro danou oblast v ČSOB:

- Antitrustová politika
- Loupežné přepadení a únos
- Ohrožení bombovým útokem
- Opatření proti praní špinavých peněz
- Operační rizika
- Politika střetů zájmů a pobídek
- Prevence podvodů
- Prevence úniku dat
- Sociální sítě - video

Výše uvedené vzdělávací aktivity jsou výhradně formou e-learningových kurzů, které mohou rovněž zvyšovat nejistotu zaměstnanců banky, zejména z důvodu nižší možnosti sdílení praktických zkušeností ve školených oblastech.

I přesto je zřejmé a to jak z výsledků průzkumu u českých bank, tak z dílčích výsledků od zaměstnanců ČSOB, že si zaměstnanci nejsou jisti, zda by dokázali včas a správně identifikovat veškerá rizika spojená s ekonomickou kriminalitou a financováním terorismu resp. zda mají komplexně pokrytu formu vzdělávání pro tuto oblast.

V mírnosti na tuto skutečnost doporučuji v podmínkách ČSOB realizovat následující opatření:

1. V rámci katalogu vzdělávacích akcí vytvořit jeden blok školení vyhrazený pouze pro oblast ekonomické kriminality a financování terorismu, tak aby zaměstnanci měli přehled o všech aktivitách týkajících se této problematiky a měli jistotu, že absolvovali všechny potřebné vzdělávací aktivity spojené s touto problematikou
2. V rámci ověřování znalostí zaměstnanců v dílčích vzdělávacích aktivitách (např. praní špinavých peněz) nastavit i proces ověření ostatních problematik týkajících se ekonomické kriminality a financování terorismu (např. prevence podvodů). V praxi to může znamenat např. začlenění otázek ze všech oblastí navázaných na danou problematiku do kvalifikačního testu u dílčích vzdělávacích aktivit.
3. Za účelem zvýšení jistoty zaměstnanců ohledně komplexního pokrytí všech znalostí souvisejících s problematikou ekonomické kriminality a financování terorismu doporučuji doplnit formu e-learningových kurzů vzdělávání zaměstnanců v dotčené oblasti rovněž o minimálně půldenní prezenční kurz. Cílem tohoto kurzu by mělo být zejména:
 - a. Seznámení účastníků s konkrétními praktickými příklady aplikace dříve získaných znalostí z e-learningových kurzů při výkonu jejich povolání
 - b. Shrnutí základních znalostí ze všech dílčích vzdělávacích kurzů týkajících se dané oblasti
 - c. Ověření komplexity znalostí účastníků kurzu

ZÁVĚR

Diplomová práce měla za cíl popsat teoretická východiska zamezení ekonomické kriminality a financování terorismu s převážnou orientací na vzdělávání zaměstnanců při jejich prevenci a popsat konkrétní formy vzdělávání pracovníků ČSOB v rámci prevence ekonomické kriminality a financování terorismu včetně návrhů možných zlepšení vzdělávacího procesu.

Aktuálnost tématu ekonomické kriminality a financování terorismu je dána zejména z toho důvodu, že ilegální přesuny financí se nepodařilo nikdy zcela zastavit, přestože se těmto kriminálním činnostem snaží zabránit mnoho organizací jak u nás, tak ve světě a to a jak pomocí různých zákonů, předpisů, či osvětovou činností. Proto autorka diplomové práce považuje za nejdůležitější věnovat pozornost zejména vzdělávání v rámci prevence proti ekonomické kriminalitě a financování terorizmu.

V návaznosti na cíl této diplomové práce byl proveden osobní průzkum ve vybraných bankách s cílem zmapování situace v oblasti vzdělávání a znalosti zaměstnanců bank v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu a převedení takto získaných informací do formy doporučení zlepšení systému vzdělávání zaměstnanců ČSOB v této oblasti. Cíl diplomové práce byl splněn.

Z dříve uvedených teoretických i praktických zjištění vyplynuly následující základní zjištění:

1. Banky jako instituce věnují výraznou pozornost vzdělávání svých zaměstnanců v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu. Toto tvrzení je kromě výsledků průzkumu podloženo též srovnáním českých bank v rámci EU
2. Zaměstnanci bank si ani přes vysokou míru znalosti zmiňované problematiky nejsou jisti komplexitou svých znalostí a případným využitím teorie v praxi

Proto jsou v diplomové práci navržena konkrétní opatření pro ČSOB s cílem zvýšit jistotu zaměstnanců při odhalování trestné činnosti spojené s ekonomickou kriminalitou a financování terorismu.

Základní návrhy opatření lze shrnout do následujících doporučení:

- a. Tvorba jednotného vzdělávacího cyklu zaměřeného na tuto oblast
- b. Zvýšit komplexitu testování zaměstnanců v rámci jednotlivých dílčích oblastí
- c. Nastavit systém vzdělávání formou blended learningu, jelikož tato forma výuky kombinuje vzdělávání pomocí elektronických kanálů a osobní účast na výuce a je to nejlepší forma jak sloučit vzdělávání a zaměstnání.

Stručně lze tedy shrnout, že vzdělávací aktivity v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu jsou v ČSOB co do rozsahu a kvality zpracovaných materiálů a e-learningových kurzů pokryty na velice dobré úrovni. Slabším místem a to nejen pro ČSOB, ale i pro celý bankovní sektor v ČR (jak vyplynulo z průzkumu) je zejména obava z praktické aplikace získaných znalostí a toho plynoucí sebejistota zaměstnanců ohledně komplexní znalosti všech dotčených pravidel, norem a postupů. Autorka této práce se proto domnívá, že existuje výrazný prostor v oblasti zvyšování sebejistoty zaměstnanců, kterou lze řešit formou zvyšování kvality vzdělávacích aktivit dle doporučení uvedených v této diplomové práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BONANATE, Luigi. *Mezinárodní terorismus*. Praha: Columbus, 1997.
ISBN 80-85928-45-0.
- CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009.
ISBN 978-80-200-1724-6.
- ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita a management*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-005-1.
- ČASTORÁL, Zdeněk. *Ekonomická kriminalita (z pohledu řízení a správy)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-83-3.
- ČASTORÁL, Zdeněk. *Management lidského faktoru*. 1. vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2013. ISBN 978-80-7452-038-9.
- ČASTORÁL, Zdeněk. *Základy moderního managementu*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-76-1.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.
ISBN 80-85931-79-6.
- CHMELÍK, Jan, Pavel HÁJEK a Stanislav NEČAS. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: A. Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-13-x.
- MUCHA, Ivan. Antropologický rozměr globalizace. In MEZŘICKÝ, Václav (ed.). *Globalizace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 115 – 131. ISBN 80-7178-748-5.
- NAPOLEONI, Loretta. *Teror s.r.o.: po stopách finančních zdrojů teroristických sítí*. 1. vyd. Praha: Metafora, 2007. ISBN 978-80-7359-107-6.
- NEHYBOVÁ, Marta. *Regulace a dohled nad bankami*. Brno: Nakladatelství a vydavatelství Miroslav Nehyba, 1999. ISBN 80-902645-6-7.

PETROVIČ, Pavel. Encyklopedie daňových rájů a jejich využití. 1. vyd. Praha: Akont, 1998.

PIKNA, Bohumil. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek v evropském právu: oblast policejní a justiční spolupráce*. 4., doprac., konsolidované vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-686-0.

POSPÍŠIL, Richard, HOBZA Vladimír a PUCHINGER Zdeněk. *Finance a bankovníctví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1297-7.

REZKOVÁ, Marie. *Zákon proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu: (zákon č. 253/2008 Sb.) : komentář s příklady a předpisy související : manuál pro podnikatele, zahraniční osoby, nepodnikatelské subjekty : podle stavu k 1.9.2008*. 2. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-733-1.

RUŽIČ, Dušan. *Vývoj hospodářské kriminality v letech 2003-2008 a její legislativní úprava v České republice včetně porovnání s právní úpravou ve Slovenské republice: (monografie)*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2008. ISBN 978-80-7314-166-0.

SOULEIMANOV, Emil a Mitchell A. BELFER. *Terorismus: pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-038-4.

Světový terorismus: encyklopedie : (od starověku až po útok na USA). 1. vyd. Praha: Svojtka, 2001. ISBN 80-7237-340-4.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-493-7.

TVRDÝ, Jiří. *Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předpisy související: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-099-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČNB. *Poslání ČNB při dohledu nad finančním trhem České republiky*. [online]. [cit.2013-12-20]. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/poslani_cnb_dohled_FT.pdf>

ČNB. *Základní ukazatele finančního zdraví podle Mezinárodního měnového fondu (FSIs IMF)*. [online]. [cit.2013-12-20]. Dostupné z:

<https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_zdravi/>

ČSOB. *Vzdělávání a rozvoj kariéry v ČSOB*. [online]. [cit.2013-12-21].

Dostupné z: <<http://www.csob.cz/cz/csob/Kariera-u-nas/Stranky/Vzdelavani-a-rozvoj-kariery-v-CSOB.aspx>>

Hypoteční banka. *Vzdělávání a rozvoj*. [online]. [cit.2013-12-22]. Dostupné z:

<<https://www.hypotecnibanka.cz/o-bance/kariera/vzdelavani-a-rozvoj/>>.

Raiffeisen BANK. *Vzdělávání a rozvoj*. [online]. [cit.2013-12-21]. Dostupné z:

<<http://www.rb.jobs.cz/co-vas-ceka/vzdelavani-a-rozvoj/>>

Sněmovní tisk 954/0 *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu*, [online]. [cit. 2013-10-27]. Dostupné z:

<<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13957>>

PŘÍLOHY

Příloha A- Dotazník

<p>Průzkum dalšího vzdělávání zaměstnanců českých bank a jejich přípravy při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování terorismu</p>

Dobrý den,

mé jméno je Lenka Špánková a studuji na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze obor andragogika. Dotazníkové šetření, jehož se mimo jiné ochotně účastní i vaše banka, mi poskytne velmi cenné informace a podrobnou analýzu dalšího vzdělávání a preventivně osvětové činnosti v českých bankách na poli ekonomické kriminality a financování terorismu. Pomůžete mi tak získat objektivní pohled na přípravu pracovníků při prevenci proti ekonomické kriminalitě a financování teroristických aktivit. Získané informace budou použity výhradně jako podklad pro mou závěrečnou práci a tudíž nebudou předávány třetí straně. Odpovědi, které uvedete, a tudíž i celé dotazníkové šetření je naprosto anonymní. Nikdo tak nebude moci spojovat odpovědi s vaší osobou nebo s bankou, pro kterou pracujete. Prosím vás tudíž o co možná nejupřímnější odpovědi. Vyplnění dotazníku si žádá jen několik minut.

Velmi vám děkuji za cennou spolupráci a váš čas.

Lenka Špánková

1. Jste muž nebo žena?

- muž
- žena

2. Do jaké věkové skupiny se můžete zařadit?

- 18-28 let

- 29-38 let
- 39-48 let
- více než 48 let

3. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- středoškolské
- vyšší odborné
- vysokoškolské

4. Jaká je vaše aktuální pracovní pozice v bance, v níž pracujete?

- zaměstnanec na nemanážerské pozici / specialista
- zaměstnanec na manažerské pozici

5. Jak dlouho pracujete na této pracovní pozici, lépe řečeno kolik let celkem se pohybujete v bankovním sektoru?

- 6 a více let
- 1-5 let
- méně než 1 rok

6. Zajímáte se o vývoj relevantní judikatury a legislativy v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu?

- ano
- ne

7. Jste dostatečně informován(a) o možnostech dalšího vzdělávání a odborných školeních v oblasti ekonomické kriminality a financování terorismu?

- ano

- ne
- nevím

8. Zúčastnil(a) jste se někdy v minulosti semináře / školení na téma ekonomické kriminality a financování terorismu?

- ano
- ne

9. Kolikrát jste měl(a) během své praxe možnost se obdobného semináře/školení zúčastnit?

- 4 x a vícekrát
- 1 x - 3 x
- pravidelně 1 x ročně
- nikdy

10. Jak hodnotíte přínos tohoto semináře/seminářů pro vás a vaši práci?

- velmi přínosné
- spíše přínosné
- spíše nepřínosné
- nepřínosné
- nevím

11. Využíváte aktivně ve své bankovní praxi informace získané na těchto seminářích / školeních?

- ano
- ne
- nevím

12. Doporučil(a) byste účast na obdobných školeních / seminářích své kolegyni / svému kolegovi?

- doporučil(a)
- spíše doporučil(a)
- spíše nedoporučil(a)
- nedoporučil(a)
- nevím

13. Můžete prosím ve čtyřech bodech vypsát konkrétní důvody, proč byste obdobné školení / seminář své kolegyni / kolegovi nedoporučil(a)? (Vyplňte pouze v případě, že jste v předchozím bodě vybral(a) variantu „spíše nedoporučil(a)“ nebo „nedoporučil(a)“)

- _____
- _____
- _____
- _____

14. Víte, jak spolehlivě provádět identifikaci podezřelého klienta bank při provádění bankovních obchodů?

- ano
- ne

15. Jste informován(a) o tom, že banky disponují politikou přijatelnosti klienta?

- ano
- ne

16. Projděte si prosím následující tvrzení a zvolte ta, která jsou pravdivá.

- Rizikovým faktorem klienta je zejména země původu klienta, země původu vlastníka klienta – podnikatele.
- Rizikový klient banky (klient, u něhož byl zjištěn rizikový faktor) nutně znamená, že je pro banku absolutně nepřijatelný z hlediska její politiky přijatelnosti klienta.

17. Měl(a) jste možnost seznámit se například s aktualizovaným seznamem tzv. rizikových zemí?

- ano
- ne

18. Projděte si prosím následující tvrzení a zvolte ta, která jsou pravdivá.

- Identifikace probíhá vždy před navázáním obchodního vztahu, dále vždy před uskutečněním každého bankovního obchodu (jednotlivé transakce) v hodnotě převyšující částku 1.000 EUR nebo ekvivalentu v CZK a v některých dalších situacích stanovených Zákonem.
- Identifikace probíhá vždy před navázáním obchodního vztahu, dále vždy před uskutečněním každého bankovního obchodu (jednotlivé transakce) v hodnotě převyšující částku 10.000 EUR nebo ekvivalentu v CZK a v některých dalších situacích stanovených Zákonem.

19. Můžete prosím uvést, proč se provádí kontrola klienta povinnou osobou?

- Kontrola klienta se provádí v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti (tzv. praní špinavých peněz) a financování teroristických aktivit.
- Kontrola klienta se provádí v rozsahu potřebném pro vytvoření prvotní nabídky poskytovaných služeb.

20. Mohl(a) byste prosím blíže charakterizovat alespoň pět hlavních povinností bank při realizaci opatření proti praní špinavých peněz a financování teroristických aktivit?

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

21. Je vám známo, jakým konkrétním způsobem banka naplňuje tzv. zásadu „Znám svého klienta“?

- ano
- ne

22. Můžete vlastními slovy formulovat tuto zásadu?

- _____

23. Jste obeznámen(a) s politikou přijatelnosti klienta v rámci níž se provádí kategorizace klientů?

- ano
- ne

24. V případě, že klient provádí obchod za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu, víte, jak máte jako povinná osoba odpovídajícím způsobem postupovat?

- ano
- ne

25. Napište prosím alespoň tři příklady obecných znaků podezřelých obchodů.

- _____
- _____
- _____

26. Už se vám během vaší bankovní praxe stalo, že jste musel(a) oznámit podezřelý obchod, kolegu, který porušoval zákon, popřípadě vnitřní předpisy?

- ano
- ne

27. Byl(a) jste někdy proškolen(a) o možných hrozbách v oblasti kriminality bankovních zaměstnanců?

- ano
- ne

28. Jste obeznámen(a) s interními postupy zaměřenými na prevenci ekonomické kriminality a financování terorismu?

- ano
- ne

29. Účastníte se rád(a) firemních školení a proč?

- ano: _____
- ne: _____

30. Motivuje vás zaměstnavatel k účasti na seminářích a školeních?

- ano
- ne

Děkuji ještě jednou za váš drahocenný čas a Vaši účast na tomto dotazníkovém šetření. V případě, že máte jakékoliv dotazy, připomínky či pochybnosti, neváhejte mě prosím kontaktovat.

S pozdravem a přáním nejen pracovních úspěchů

Lenka Špánková

Telefon:

e-mail:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lenka Špánková

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Ekonomická kriminalita a financování terorismu ve vztahu ke vzdělávání jejich prevence v rámci ČSOB

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 64

Celkový počet stran příloh: 8

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: Prof. Ing. Zdeněk Častorál, DrSc.